

DE OORLOG, 14 september 1914
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27816]

[Maandag 14 September 1914]

Inhoudsopgave 14 september 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27816]	1
DE OORLOG	2
Op het Westelijk oorlogstooneel.	3
De terugtocht der Duitschers.	3
Vitry le François, 7 Sept. 10 u. 30.	3
De zegevierende krijgsverrichtingen der bondgenooten.	3
Dagorder.	4
In den Franschen ministerraad.	4
Soissons bezet.	5
De actie van het Belgische leger.	5
Op het Fransche oorlogsterrein.	5
BELGIE.	5
Van het Oostelijk oorlogstooneel.	5
De opmarsch der Russen tegen de Oostenrijkers.	5
De Russische overwinning bij Krasnik.	5
Inval der Russen in Boekowina.	6
De Russische staf over de Oostenrijksche oorlogsberichten.	6
De Oostenrijksche lezing over de gevechten.	6
In Oost-Pruisen.	7
Op het Zuidelijk oorlogstooneel.	7
De Serviërs op weg naar Boedapest?	7
Semlin.	7
Op Zee.	7
Een Engelsche stoomboot vernietigd.	7
Admiraal Mahan over den zeeoorlog.	7
DUITSCHLAND.	8
Officieele Deutsche mededeeling.	8
Krijgsgevangenen in Deutschland.	8
In België.	8
Gent bevrijd.	8
Een dag aan de grens.	9
OOSTENRIJK.	12
Krijgsgevangen.	12
De landstorm in Oostenrijk.	12
FRANKRIJK.	12
President Poincaré aan president Wilson.	12
ENGELAND.	13
Indische troepen onderweg.	13
Een uitlating van Sir Wilfrid Laurier.	13
Lord Charles Beresford aan het woord.	13
De hertogin van Westminster.	13
Oorlogsgeestdrift.	13
Zuid-Afrika en de oorlog.	13
ZUID-AFRIKA.	13
Uit den Zuid-Afrikaanschen Senaat.	13
De Unie en de Oorlog.	14
ROEMENIË.	15
Keizer Wilhelm en koning Carol.	15
ZWEDEN.	15
De neutraliteit van Zweden.	15
TURKIJE.	15
De kapitulatiën.	15
VEREENIGDE STATEN.	15
Vredesbemiddeling?	15
Mobilisatiana. II. (Slot.)	16
Financieele gevolgen.	16
Gepensioneerde officieren.	16
Nederland en de Oorlog.	17
Buitenl. pacifisten naar Nederland.	17
Vluchtoord te Oldebroek.	17

Naspeuringen van Paul Theelen: 14 september 1914

Studenten en oorlog.	17
Veldpredikers.	18
Goederenvervoer uit Duitschland.	18
Op het Westelijk oorlogstooneel.	18
De terugtocht der Duitschers.	18
BELGIE.	18
De uitval van het Belgische leger.	18
FRANKRIJK.	19
Een Opperrabbijn gesneuveld.	19
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27816]	19
DE OORLOG	19
De algemeene toestand.	19
Op het Westelijk oorlogstooneel.	20
De Duitsche lezing.	20
Schermutselingen.	20
De verovering van Maubeuge.	20
Op het slagveld.	20
Officieele Fransche berichten.	21
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	21
De Russen in Oost-Pruisen.	21
Het échec der Oostenrijkers.	21
In het Verre Oosten.	22
In de kolonie Nieuw-Guinea.	22
DUITSCHLAND.	22
Officieele Duitsche mededeelingen.	22
Het Duitsche échec.	22
v. Bethmann-Hollweg contra Asquith.	22
Zorg voor gewonden.	23
Duitschlands verzorging met levensmiddelen.	23
BELGIË.	24
Te Antwerpen.	24
Laatste Berichten.	24
De nederlaag der Montenegrijnen bij Bileka.	24
BELGIË.	24
Te Brussel.	24
BELGIË.	25
De Duitschers in België.	25
ENGELAND.	25
Van dichtbij en van verre.	25
AMERIKA.	27
Het Duitsche militarisme.	27
Onder de Zeelieden te Rotterdam. II.	27
Nederland en de Oorlog.	29
Nationaal Steuncomité.	29
Gezelligheid in de forten.	29
Voor de Forten.	30
DE PERS.	30
Leuvens verwoesting.	30
Uit Engeland.	30
BEURS EN NIJVERHEID.	31
De Londensche beurs.	31
De Engelsche handels-oorlog.	31
Verbod van rubber-uitvoer.	31
De Duitsche geldmarkt.	31
De Duitsche oorlogsleening.	31
Duitsche legerbehoefden.	32
Uit de Ver. Staten.	32

5

EDITIE VAN 2 UUR. OCHTENBLAD.

DE OORLOG

10 **De terugtocht der Duitschers. — De Russische overwinning bij Krasnik. — Een Engelsche stoomboot vernietigd. — De Zuid-Afrikaansche Unie en de oorlog.**

Op het Westelijk oorlogstooneel.

De terugtocht der Duitschers.

15 PARIJS via Londen, 12 Sept. (Reuter.) Het communiqué van 11 uur 's avonds luidt: Aan
onzen linkervleugel duurt de algemeene terugtocht voort der Duitschers voor de
Engelsch-Fransche strijdkrachten, die reeds den benedenloop van de Aisne hebben
bereikt. Ook in het centrum blijven de Duitse legers terugwijken. Wij zijn de Marne
20 tusschen Epernay en Vitry le Francois overgetrokken. Aan onzen rechtervleugel begon
de vijand heden ook een terugwijkende beweging en werd de streek om Nancy ontruimd.
Wij hebben Lunéville weder bezet. Ondanks de vermoeienissen van een vijfdaagsch
gevecht, vervolgen onze troepen den vijand krachtig. De terugtocht van den vijand
schijnt sneller te gaan, dan de opmarsch was. Zij was op sommige punten zoo
25 overhaast, dat onze troepen in de hoofdkwartieren, in het bijzonder te Montmirail,
kaarten, documenten, persoonlijke schrifturen vonden, die door den vijand waren
achtergelaten, benevens pakken brieven die ontvangen waren of voor verzending gereed
lagen. Overal, en in het bijzonder in de streek van Fromentières, liet de vijand
batterijen, houwitsers en tal van caissons achter. De gevangenen wekken den indruk
van gebrek, afmatting en ontmoediging. Vooral ook de paarden zijn uitgeput.

30 LONDEN, 13 Sept. (Eigen bericht.) (Bericht uit Parijs aan de "Times" van Zaterdag 12
uur 's n.) De algemeene terugtocht der Duitschers voor de vervolgende Fransche en
Britsche troepen, die den benedenloop van de Aisne hebben bereikt, houdt aan. Tegen
den avond trokken zij terug en lieten de streek rondom Nancy in den steek. De
35 Franschen hebben Lunéville weder bezet. Overal, en in het bijzonder bij Fromentières,
liet de vijand groote hoeveelheden houwitsers en andere ammunitie achter. De gevangen
genomen manschappen maken den indruk, dat zij uitgehongerd zijn. Kapitein Thomassen
schilderde op het ministerie van oorlog, onder geestdriftige toejuichingen van de
journalisten, hoe de indringers holderdebolder zich terugtrokken. De overwinning aan
40 de Marne vormt een keerpunt in de geschiedenis van den aanval der Duitschers op
Frankrijk.

PARIJS, 13 Sept. (Havas). (Communiqué.) De Duitschers zetten hunnen terugtocht voort.
Zij hebben Amiens ontruimd en trekken naar het oosten. Zij hebben zich niet verdedigd
45 aan de Marne ten zuidoosten van Reims. In het centrum verloren zij Révigny, Brabant-
le-Roi, maar zij zijn nog in het bezit van het zuiden van Argonne. De rechtervleugel
trekt achteruit. Wij hebben Raon-le-Cape, Baccarat, Réméville, Nomeny en Pont-à-
Mousson opnieuw bezet.

50 PARIJS, 12 Sept. (Reuter.) Tweede officieele mededeeling. Op 6 Sept. richtte de
opperbevelhebber der Fransche legers de volgende legerorder tot de troepen: "Op het
oogenblik dat de slag wordt begonnen, waarvan het heil des lands afhangt is het
noodig allen te herinneren, dat het een tijd meer is om achterwaarts te zien. Alle
pogingen moeten worden aangewend, om den vijand aan te vallen en terug te drijven.
55 Een troep, die niet meer kan vooruitgaan, moet het koste wat het wil, het veroverde
gebied behouden en zich laten doodden, liever dan terugwijken. Onder de tegenwoordige
omstandigheden kan geen wijken meer worden geduld." Men weet hoe die bevelen zijn
opgevolgd, en welk een schitterend resultaat verkregen werd. Bij het binnenrukken van
onze overwinnende troepen in het gebouw, waarin de generale staf van het 8e Duitse
60 legerkorps gevestigd was, in Vitry le François, vonden zij de volgende legerorder,
geteekend door den luitenant-generaal Tulff von Tscheppe und Werdenbach:

Vitry le François, 7 Sept. 10 u. 30.

65 Het doel van onzen langen en moeilijken marsch is bereikt; de voornaamste Fransche
troepenmacht heeft den slag moeten aanvaarden na voortdurend te zijn teruggetrokken.
De groote beslissing is ontegenzeggelijk nabij. Morsen zal de geheele Duitse
legermacht, dus ook die van ons legerkorps, in gevecht zijn over de geheele linie van
Parijs naar Verdun. Voor het welzijn en de eer van Duitschland verwacht ik, dat ieder
70 officier en soldaat, ondanks de zware en heldhaftige gevechten van de laatste dagen,
zijn geheelen plicht zal doen tot zijn laatsten ademtocht. Alles hangt af van het
resultaat dat morgen zal worden bereikt." Deze order is vooral belangrijk, omdat zij
toont, dat de Duitschers niet minder gewicht hechtten aan den uitslag van den slag
aan de Marne dan de Fransche opperbevelhebber.

75 **De zegevierende krijgsverrichtingen der bondgenooten.**

LONDEN, 12 Sept. (Reuters bijz. dienst.) Het persbureau geeft een overzicht van de
operatiën gedurende 6 tot 9 September. Het deelt mede: De opmarsch in zuidelijke
richting van den Duitzen rechtervleugel bereikte de uiterste punten in de linie

80 Coulommiers-Provins. Cavalleriepatrouilles drongen zelfs door tot Nogent sur Seine.
De beweging werd gedekt door een sterke macht aan de flank westelijk van de Ourcq,
die de buitenlinie van de Parijsche versterkingen bewaakte en het optreden van eenige
troepenmacht der bondgenooten van die fortelinie uit moest beletten, de
zuidwaartsche beweging van den vijand bracht diens rechtervleugel in een gevaarlijke
85 positie, daar de streek van Creil, Senlis én Compiègne was ontruimd. Op 8 September
vielen de verbonden den vooruitgeschoven vleugel in front en flank aan, terwijl
de tot dekking dienende troepenmacht door het Fransche leger, dat op de Parijsche
versterkingen steunde en op de linie Nanteuil sur Houdain-Meaux de actie begon. De
hoofdmacht van den vijandelijken rechtervleugel werd in het front aangevallen door
het Engelsche leger, dat van het noorden naar het oosten van Parijs was overgebracht
90 en door een Fransch corps dat oprukte langs de linie Crecy-Coulommiers-Sézanne. De
gecombineerde operatiën slaagden tot dusver volkomen. De Duitsche buitenflank werd
tot de Ourcq teruggedrongen.- Daar hield ze krachtig stand en deed verschillende
hevige tegenaanvallen, maar zij was niet in staat den Franschen opmarsch terug te
dringen. De hoofdmacht van den vijandelijken rechtervleugel trachtte tevergeefs de
95 linie van de Grand Morin en vervolgens die van de Petit Morin te houden. Zij werd
over beide rivieren teruggedrongen. Daar de linkervleugel der bondgenooten de
dekkingsmacht der Duitschers had verslagen moest de Duitsche rechtervleugel op 10
September over de Marne terugtrekken. Het Engelsche leger trok met een deel der
Fransche troepen aan den linkervleugel over de Marne beneden Chateau Thierry.
100 Deze beweging noopte de vijandelijke strijdmacht westelijk van de Ourcq, die reeds
door het Fransche corps op den uitersten linkervleugel der verbonden den was
aangevallen, om noordoostelijk in de richting Soissons terug te trekken. Sedert 10
Sept. is de geheele Duitsche rechtervleugel in vrij groote wanorde teruggedaan,
scherp vervolgd door de Engelsch-Fransche troepen. Op 10 en 11 September werden
105 zesduizend gevangenen gemaakt en vijftien kanonnen vermeersterd en gemeld wordt dat de
vijand zijn terugtocht snel voortzet over de Aisne, het gebied van Soissons volkomen
ontruimd. De Britsche cavallerie verscheen heden reeds bij Fismes, niet ver van
Reims. Terwijl de Duitsche rechtervleugel aldus teruggedreven werd en in wanorde
gebracht, waren de Fransche legers verder oostelijk in hevigen strijd met het
110 Duitsche centrum, dat tot Vitry was doorgedrongen. Tusschen 8 en 10 September waren
onze bondgenooten niet in staat eenigen druk ten westen van Vitry te oefenen. Maar op
11 September begon ook dit deel van de Duitsche linie te wijken en werd Vitry tot
waar de vijandelijke slaglinie vooruitsprong, ten gevolge van de actie der Fransche
troepen tusschen Boven-Marne en Maas, ontruimd. De Franschen vervolgen den vijand en
115 dringen een deel van zijn strijdkrachten noordwaarts tegen het Argonne-woud. De door
het derde Fransche leger buitgemaakte artillerie, telt waarschijnlijk ongeveer 160
kanonnen. De vijand trekt dus terug over de geheele linie westelijk van de Maas. Hij
heeft moreel ook hevig geleden, naast de zware verliezen aan mannen en materiaal.

120 **Dagorder.**

PARIJS (via Londen), 13 Sept. (Reuter.) Dagorder van den opperbevelhebber: "De slag,
die sedert vijf dagen gaande was, is geëindigd met een onbetwistbare overwinning.
Voor onzen linkervleugel en het centrum trekken de Duitsche eerste, tweede en derde
legers steeds mee weg. Het vierde vijandelijke leger begint te wijken naar benoorden
125 Vitry en Sermaix. De vijand laat overal talrijke gewonden en groote hoeveelheden
munitie op het slagveld achter. Overal worden krijgsgevangenen gemaakt. Onze troepen
zien, terwijl zij terrein winnen, overal de sporen van de hevigheid van den strijd en
van de buitengewone inspanning, die de Duitschers zich hebben getroost om te trachten
weerstand te bieden aan ons élan. De krachtige hervatting van het offensief heeft ons
130 succes verzekerd. Officieren, onderofficieren en manschappen, gij hebt allen gehoor
gegeven aan mijn oproep en u verdienstelijk gemaakt jegens het vaderland."
get. Joffre.

In den Franschen ministerraad.

135 BORDEAUX, 13 Sept. (Reuter.) Minister Millerand las in den ministerraad een telegram
voor van den opperbevelhebber Joffre, waarin wordt gezegd: "Onze overwinning blijkt
hoe langer hoe meer volkomen te zijn geweest. De vijand is overal gevlucht met
achterlating van gevangenen, gewonden en materieel, na zich heldhaftig te hebben
verdedigd in den ontzaglijken strijd van 5 tot 12 Augustus. Al onze legers,
140 opgewonden door hun succes, zijn bezig met een vervolging, zonder voorbeeld wat de
uitgestrektheid van het terrein betreft. Aan onzen linkervleugel zijn wij over de
Aisne getrokken beneden Soissons, meer dan 100 K.M. terrein winnend in zes dagen. Aan
het centrum zijn wij reeds ten noorden van de Marne, in Lotharingen en de Voegen
komen wij aan de grenzen. Onze troepen zijn bewonderenswaardig wat hun moreel,

145 volharding en geestdrift betreft. Wij zullen de vervolging uit alle macht
voortzetten. De regeering der republiek mag trotsch zijn op het leger, dat zij heeft
gevormd."

Soissons bezet.

150 PARIJS, 12 Sept. (Reuter.) De Fransche troepen hebben te zes uur hedenavond Soissons
bezet.

De actie van het Belgische leger.

155 OSTENDE, 12 Sept. (Reuter.) De "Indep. Beige" meldt, dat het Belgische leger het
Duitsche leger dat Cortenberg, tusschen Leuven en Brussel bezette, in tweeën heeft
gesneden. De nieuwe artillerie van groot kaliber beweest vooral groote diensten.

Op het Fransche oorlogsterrein.

160 LONDEN, 12 Sept. (Reuter.) In een overzicht van de oorlogsoperaties in de jongste
vier dagen zegt het Persbureau: "De geheele Duitsche linkervleugel is sinds 10 dezer
in groote wanorde teruggetrokken. De Engelsche en Fransche troepen vervolgen de
Duitschers op korten afstand. Zesduizend man werden gevangen genomen en vijftien
kanonnen veroverd op 10 en 11 dezer. Het derde Fransche leger heeft op 12 Augustus
160 kanonnen buitgemaakt. De vijand trekt zich terug langs de geheele linie bewesten
165 de Maas.

BELGIE.

Onze Antwerpsche correspondent seint: De Belgische troepen van den linkervleugel
hebben hunne stellingen Zaterdagavond in de beste orde verlaten. Hun doel, het
170 vernielen van de groote verbindingslijn der Duitschers, schijnt bereikt te zijn. De
spoorlijnen zijn vernield, de bruggen opgeblazen, het verkeer met Thienen, Leuven en
Brussel geheel afgesneden. Aerschot is weder door de Belgen ontruimd. De
overblijvende bevolking is meegenomen, zoodat de stad nu geheel verlaten is. De
Belgen rukten op ter bevrijding van Leuven. De Duitsche versterkingstroepen te
175 Brussel trokken tegen hen op en staken onderweg de dorpen Holsbeeck, Wygmael en
Wilsele in brand. De bevolking vluchtte in de richting van Heyst op Den Berg. De
strijd bij Wygmael was zeer hevig. De Duitschers hadden zich uitmuntend versterkt
achter spoorhellingen. Het gevecht tusschen Mechelen en Vilvoorden duurt sinds vier
180 vliegtoestel naar beneden geschoten. De vliegmaschine verkende de Belgische
stellingen. Van de twee inzittende officieren werd de eene gedood de andere
krijgsgevangen gemaakt.

Van het Oostelijk oorlogstooneel.

De opmarsch der Russen tegen de Oostenrijkers.

185 PETROGRAD, 12 Sept. (P. T. A.) Officieel. Onze troepen behaalden een volledige
overwinning op de Oostenrijksch-Duitsche legers bij Krasnik en Tomasof. Zij werden
over de rivier de San teruggeworpen. Op de Oostenrijkers westelijk en noordwestelijk
van Lemberg werden belangrijke successen behaald. Wij namen meer dan 200 officieren
190 en ongeveer 30,000 manschappen gevangen. Tal van kanonnen en mitrailleurs en groote
voorraden munitie werden buitgemaakt. Bijzonderheden worden hieromtrent
bijeengebracht.

De Russische overwinning bij Krasnik.

195 PETROGRAD, 12 Sept. (P.T.A.) De groote generale staf publiceert de volgende
mededeeling over de beslissende overwinning door de Russische troepen op de
vijandelijke legers bij Krasnik en Tomassof behaald. De totale Oostenrijksch-Duitsche
strijdkrachten telden meer dan een millioen mannen met 2500 kanonnen, n.l. meer dan
veertig divisies infanterie, elf divisien cavallerie, versterkt met vele Duitsche
200 divisien. Het gros van de vijandelijke legers, zeshonderdduizend man tellend,
ontplooiden zich in de richting Zavichwost-Tomassof en rukte op naar de linie Ljublin
-Cholm. Zijn rechtervleugel werd beschermd door het leger in Lemberg, 200 bataljons
tellend, de linkervleugel door verschillende Oostenrijksch-Duitsche divisies, rondom
Radom opgesteld. Op 25 Augustus begonnen de Oostenrijksche legers een krachtigen
205 opmarsch ten einde den slag te pareeren, die Oost-Pruisen bedreigde. De ontplooiing
der Russische troepen over een front van vele honderden wersten was nog niet
voltooid, wij konden dus tegenover de Oostenrijkers in noordelijke richting oprukkend
slechts inferieure strijdkrachten stellen. De eerste aanvallen van den vijand waren
gericht tegen Krasnik, maar weldra verplaatste zich het centrum van de Oostenrijksche
210 pogingen in de richting van Tomassof, waar hun versterkingen kwamen opzetten. Op 3

September, tegen den val van Lemberg, bereikte de opmarsch der Oostenrijkers het verste punt. De vijandelijke frontlinie strekte zich uit tot de linie Opole-Bychava, en naderde tot op een kanonschot afstand het station Tradniki, aldus Krasnostaf, Zamostyc, Groebesof omsluitend. Bij Josephhof waren twee bruggen over den Weichsel geslagen, waarover de troepen van Radom naar het slagveld optrokken. In afwachting van de resultaten der operatiën van generaal Roesky, was ons plan gebaseerd op de snelle versterking van onzen rechtervleugel. De Russische spoorwegen verrichtten deze taak met groot succes. Onze troepen in het gebied van Cholm waren onvoldoende voor het uitgestrekte front. Tegen hen was de voornaamste aanval der Oostenrijkers gericht. Zij kregen geen versterkingen, wijl de opmarsch der Oostenrijkers zelfs tegen Cholm ten slotte slechts de gevolgen van hun nederlaag zouden vergrooten, ingeval wij aan deze vleugels succes zouden hebben. Ondanks de numerieke minderheid van onze troepen in het centrum bepaalden zij zich niet tot de verdediging, maar begonnen zij een tegenaanval, waarbij zij aanzienlijk succes behaalden bij Latsjewo, waar ze gedurende zes dagen de voortdurende aanvallen van den vijand weerstonden. Alleen op 4 September gingen zij een weinig achteruit op ontvangen bevel. Deze manoeuvre verzekerde ons een meer insluitende positie. De successen van de generaals Roesky en Broesilof stelden ons in staat tot een algemeen offensief. Het vijandelijk centrum werd bij Soekhodolje geslagen. Dank zij den krachtigen stoot in de richting van het centrum der Oostenrijksche troepen bij Krasnik werden deze door generaal Roesky op 6 Sept. genoodzaakt den slag met deze fronten aan te nemen. De tegenaanvallen der troepen bij Krasnik werden teruggeslagen. De vijandelijke positie aan het front van Opole-Toerobine strekte zich over zestig wensten uit. Wij deden een heftigen aanval op 9 September. De Oostenrijkers sloegen op de vlucht, hun wapens achterlatend maar niettemin zetten zij krachtige aanvallen tegen onzen linkervleugel voort met het doel successe behalen in de richting van Lemberg. Echter tegen 9 September gingen wij ook hier tot het offensief over. Thans is de slag in Galicië, die zeventien dagen duurde ten einde. De vervolging van den vijand wordt voortgezet.

Inval der Russen in Boekowina.

LONDEN, 13 Sept. (Eigen Bericht.) Uit Boecharrest wordt geseind, dat de Russen een inval hebben gedaan in Boekowina, zich meester hebben gemaakt van Szermay, Gatna, Southava en nu begonnen zijn met een inval in Zevenbergen.

De Russische staf over de Oostenrijksche oorlogsberichten.

PETROGRAD, 12 Sept. (P.T.A.) De generale staf publiceert de volgende nota: In een vroegere mededeeling verklaarde de staf, dat het ongewenscht was telkens weer een tegenspraak te geven van de berichten omtrent Oostenrijksche overwinningen, die de Oostenrijksche staf door bemiddeling van het Wolff-bureau verspreidde. De opvolgende gevechten in het zuiden van de gouvernementen Ljublin en Cholm, die sedert 23 Augustus geleverd werden, waren in den beginne slechts een reeks afzonderlijke episoden in een strategische operatie die zich eerst geleidelijk ontwikkelde en nu een militair meesterstuk is gebleken. Zij leidde thans tot de definitieve debacle van de legers van de generaals Auffenberg en Dankl. Aan de afzonderlijke episoden uit deze operatie schreef de Oostenrijksche staf een volkomen onevenredige beteekenis toe. Schermutselingen tusschen de voorposten werden opgeblazen tot schitterende overwinningen van de troepen, wier hardnekkigheid overigens allen lof verdient. Zelfs de val van Lemberg, een gebeurtenis van buitengewoon belang in den algemeenen loop der krijgsverrichtingen, werd door de Oostenrijkers voorgesteld als de ontruiming van een niet versterkte stad, in verband met strategische overwegingen. Deze moeten dan wel heel zwak zijn geweest, daar het resultaat er van was, dat het den Russischen legers mogelijk was den vijand te omsingelen en het overschot van zijn troepen over de rivier de San terug te werpen. Thans, nu de resultaten van de gevechten van 25 Augustus tot 10 September aan de geheele wereld bekend zijn, acht de Russische staf het oogenblik gekomen te wijzen op de onbetrouwbaarheid van de mededeelingen van den Oostenrijkschen staf en op de weinige waarde die men voortaan aan de door haar verspreide berichten zal kunnen hechten.

De Oostenrijksche lezing over de gevechten.

WEENEN, 13 Sept. (W. B.) Officieel. In den slag bij Lemberg slaagden onze aan en zuidelijk van de Grodeker Chaussee opgestelde strijdkrachten er in den vijand na een hevigen strijd van vijf dagen terug te dringen. Ongeveer 10000 gevangenen werden gemaakt, tal van kanonnen vielen in onze handen. Dit succes kon echter niet volkomen worden benut, daar onze noordelijke vleugel bij Ravaroeska door een groote overmacht bedreigd wordt. Bovendien zijn nieuwe Russische strijdkrachten zoowel tegen het leger

van generaal Dankl als ook in het gebied tusschen dit leger en het slagveld van Lemberg opgerukt. Met het oog op de groote overmacht van dan vijand was het raadzaam onze reeds sedert drie weken haast onafgebroken heldhaftig strijdende legers in een goed terrein te verzamelen en voor verdere operaties gereed te houden.
280 De plaatsvervangende chef van den generalen staf Hoefer.

In Oost-Pruisen.

285 BERLIJN, 12 Sept. (W. B.) De "Generalquartiermeisier bericht uit het hoofdkwartier: Generaal v. Hindenburg heeft het Russische leger in Oost-Pruisen na een gevecht, dat eenige dagen duurde, totaal verslagen. De terugtocht der Russen is ontaard in een vlucht. Generaal v. Hindenburg heeft bij de vervolging de grens reeds overschreden. Hij meldt, dat hij tot dusverre reeds meer dan 10,000 niet-gewonden gevangen heeft
290 genomen en ongeveer 80 stuks geschut benevens machine-geweren en vliegtuig van allerlei soort heeft buitgemaakt.

Op het Zuidelijk oorlogstooneel.

De Serviërs op weg naar Boedapest?

295 LONDEN, 13 Sept. (Eigen bericht.) Uit Nisj wordt aan het "Exchange"-agentschap geseind, dat de Serviërs zich gereed maken voor den opmarsch naar Boedapest om zich daar te vereenigen met de Russische colonnes, die naar het westen oprukken. De Serviërs laten de taak om een inval te doen in Bosnië over aan de Montenegrijnen.

Semlin.

300 Een officieele Fransche mededeeling, van den Franschen consul ontvangen, bevestigt de bezetting van Semlin door de Serviërs en de nederlaag der Oostenrijkers tegen de Serviërs.

Op Zee.

305 **Een Engelsche stoomboot vernietigd.**

FRANKFORT, 12 Sept. (W. B.) De "Frankf. Ztg." verneemt uit Stockholm, dat de kruiser "Karlsruhe" bij de Barbados de Engelsche stoomboot "Bowes-Castle" in den grond heeft geboord.

310 **Admiraal Mahan over den zeeoorlog.**

De bekende admiraal Mahan schreef in de "Academy" van de vorige week een artikel over "Zeemacht en de tegenwoordige oorlog", waaraan de "Manch. Guardian" het volgende ontleend: In het laatste jaar volgde Duitschland de politiek om een veel grooter deel van zijn vloot voor onmiddellijke actie gereed te hebben... Ik geloof juist te zijn
315 als ik zeg dat Groot-Brittannië eveneens in alle wapens een grooter macht dan Duitschland in volkomen gereedheid heeft, waarbij ik dan alleen rekening houd met een botsing tusschen deze beide vloten. Duitschland zou dus belang er bij hebben actie uit te stellen totdat een kans de ongelijkheid zou verminderen. Groot-Brittannië zou om dezelfde reden moeten wenschen tot actie te dwingen, hoewel het mogelijk is dat
320 het uitstel zou willen om de vloot te kunnen versterken met de weldra voltooide bodems. Bij zulke overwegingen hangt zooveel af van persoonlijk oordeel en bepaalde omstandigheden, dat men onmogelijk positief over mogelijke actie kan spreken. Groot-Brittannië's reserven aan kracht moeten grooter zijn dan die van Duitschland. Blokkade is een der beste middelen om tot actie te dwingen... Laat ons
325 veronderstellen, dat Groot-Brittannië een formeele blokkade van de Deutsche Noordzeekust, van de grenzen van Nederland tot die van Denemarken heeft ingesteld en dat de Deutsche slagvloot, niet de haven wenscht te verlaten voor een onmiddellijken slag. Er zijn twee posities waar zij veilig kan wachten – bij den ingang van het Keizer Wilhelmkanaal in het oosten (Kiel), of in Wilhelmshaven, twintig mijlen
330 westelijk van de monding der Elbe. Welke zij moge kiezen, de vloot zal bijeen zijn – geconcentreerd. Zij zal zich niet aan een splitsing wagen, met de kans dat een deel door de heele Britsche macht zou worden overvleugeld. Het is waarschijnlijk dat zij zelfs vereenigd nog zwakker is dan de gemiddelde Britsche macht die tegenover haar gesteld kan worden, en het ligt dus in den aard van de zaak te veronderstellen, dat
335 de tijd van wachten zal worden gebruikt voor pogingen om het verschil in sterkte te verminderen door aanvallen van torpedobooten, onderzeeërs en wellicht van luchtvaartuigen en vliegmachines. In dezen oorlog zullen wij beslissende proeven mogen verwachten omtrent de waarde van deze nieuwe oorlogsmiddelen, daar de tegenstanders bekwaam, ondernemend en geoefend zijn, wat niet het geval was met de
340 Russen in den zeeoorlog van tien jaren geleden. Ik neem aan dat de blokkade zou worden gehandhaafd door een groot aantal lichte kruisers en torpedobooten, zoo dicht bij den ingang dat alle pogingen van vijandelijke torpedobooten om buitengaats te

345 komen kunnen worden belet. De hoofdmacht van de vloot, het doel van de vijandelijke torpedo's, zou buiten gezicht blijven over dag en alleen in de duisternis van positie veranderen, om de onderzeeërs te misleiden, die wellicht nog aan de waakzaamheid van de verkenner zouden ontkomen.

350 Een gevaar voor de Britsche blokkade zou Helgoland zijn, het eiland op een afstand van 23 mijlen van de Deutsche kust tusschen de mondingen van Elbe en Weser. Groot-Brittannië bezat dat eiland van den tijd van Napoleon tot het jaar 1890, toen het door de regeering van lord Salisbury aan Duitschland werd afgestaan in ruil voor het opgeven van Duitschland's aanspraken op Zanzibar. Van lord Salisbury, een zeer verstandig man, wordt verteld, dat hij omtrent militaire voorzorgen opmerkte, dat millitair zelf de maan zouden willen versterken tegen een inval van Mars. Ik vermoed dat in de laatste weken Britsche zeeofficieren wel hebben gewenscht, dat 355 althans deze maan niet aan den Deutschen Mars was afgestaan. Het kleine eiland is nu krachtig versterkt als een torpedo-basis en het brengt de Deutsche torpedoverdediging zoover zeewaarts in, dat het de positie van de Britsche vloot belangrijk wijzigt, terwijl de noodzakelijkheid om het te bewaken de macht beschikbaar voor de sluiting der torpedohavens aan de kust ten zeerste verminderd. Dat is de invloed van 360 Helgoland. Overigens, bij goed weer, is de taak om het uitgaan van torpedobooten te beletten wel moeilijk, maar toch uitvoerbaar in die mate als militaire veiligheid altijd kan worden verkregen. Oorlog kan niet worden gevoerd zonder gevaren te loopen. Van deze is mist waarschijnlijk de ernstigste, maar aan den anderen kant kan dan ongezien van positie worden veranderd. Na de voorloopige operaties volgt de mogelijke 365 botsing van de hoofdmacht der vloten. Hieromtrent zijn geen voorspellingen te doen. Ik acht het waarschijnlijk dat als de botsing komt de Britsche in aantal superieur zullen zijn; dat als de Duitschers ooit vroeg of laat zullen vechten, ze met dit groote nadeel moeten rekenen. Natuurlijk komt dan de quaestie van de betrekkelijke waarde aan de orde. Maar ik zie geen reden om te gelooven, dat die van de Duitschers 370 groter zou zijn.

DUITSCHLAND.

Officieele Deutsche mededeeling.

375 Het Deutsche consulaat-generaal ontving van het Departement van Buitenlandsche Zaken te Berlijn een telegram, waaraan wij het volgende ontleenen. In Engelsche persberichten over het gevecht bij Helgoland wordt de bewering volgehouden, dat onze officieren op hun eigen mannen met revolvers hebben geschoten. Ik verzoek u krachtig te protesteeren tegen dit boosaardig verzinsel, dat ook in officieele Engelsche 380 berichten is vervat en als officieele mededeeling in neutrale bladen is verschenen. Integendeel is vastgesteld, dat Engelsche bemanningen op onze in het water zwemmende lieden hebben geschoten, omdat deze zich niet wilden overgeven. In een geval is van een Engelsche torpedobootjager in een langszij komende reddingboot, die overlevenden van de Deutsche torpedoboot V. 187 bevatte, door een matroos in woede een granaat 385 geworpen, die echter gelukkig niet ontplofte. Te Marseille werden, volgens de "Petit Marseillais" van 9 September, Deutsche krijgsgevangenen door het gepeupel met stokslagen en steenworpen mishandeld. Gewonde, in Namen gevangen genomen Fransche soldaten van het 45ste regiment verklaren, dat hun regiment reeds op 30 Juli in vrachtauto's naar Namen was gebracht. Hierdoor is opnieuw bewezen, dat de 390 onzijdigheid van België het eerst door Frankrijk in overleg met België, geschonden is.

Krijgsgevangenen in Duitschland.

395 BERLIJN, 12 Sept. (W. B.) (Officieel.) Bij het aantal der in Duitschland geïnterneerde krijgsgevangenen (zie vorig Avondblad. Red. Hbl.) zijn niet medegerekend de 40,000 Franschen, die bij Maubeuge krijgsgevangen zijn gemaakt en een groot gedeelte van de in den slag bij Tannenberg gevangen genomen Russen.

In België.

400 De Belgische legatie te 's-Gravenhage deelt het volgende mede: Het Belgische leger, dat den 10en dezer maand uit Antwerpen vertrok heeft over een breed front overal de Deutsche troepen teruggeworpen. De steden Mechelen en Aerschot werden hernomen. De troepen hebben den spoorweg tusschen Leuven en Thienen opgeblazen. Het offensief wordt op een bevredigende wijze voortgezet.

Gent bevrijd.

405 Een student uit Luik, die krijgsgevangene was van de Duitschers, was Maandag j.l. met een brief van den generaal, die het Deutsche leger in Oost-Vlaanderen aanvoert, bij den heer Braun, burgemeester van Gent, gekomen, zoo vertelt het "Handelsblad van

410 Antwerpen". De jongeling had op zijn eerewoord moeten beloven te zullen terugkeeren,
met of zonder antwoord, op straf van bij de eerste gelegenheid gefusilleerd te zullen
worden. De burgemeester moest Dinsdagmorgen om 9 uur te Oordegem zijn om met den
generaal de voorwaarden der bezetting te bespreken. De Duitsche generaal dreigde in
zijn brief, Gent met zwaar geschut te zullen bombardeeren, indien hij het minste
415 verzet ontmoette. De burgemeester is Dinsdagmorgen om 8 uur per automobiel naar
Oordegem vertrokken, om met den Duitschen bevelhebber te spreken. Denzelfden morgen
om 10 u. 44. is de heer Braun ten stadhuize teruggekeerd. Hij deelde aan de personen,
die ten stadhuize aanwezig waren mede, dat de Duitschers niet naar Gent kwamen. Zij
vervolgden hun tocht naar Frankrijk. Er zou geen oorlogsschatting te betalen zijn. De
420 burgerwacht mocht naar Gent terugkeeren en zou er voortaan politiedienst doen, na
hare wapens te hebben afgegeven. Er zouden eenige requitities gedaan worden, die
betaald zouden worden met oorlogsbons.

De stad Gent had te leveren: 10,000 liter benzine; 1000 liter mineraalwater; 150.000
kil. haver; 100 rijwielen; 10 motorrijwielen; 25 auto-luchtpompen; 10 rollen
425 verbandlinnen; 20 kil. watten en vele sublimaatpastillen; 100,000 sigaren; alles te
leveren voor Woensdagavond. Ook al de wapens en de wapenvoorraad van de burgerwacht
moest aan de Duitschers worden ingeleverd. Daaraan werd gevolg gegeven, nadat in een
kennisgeving van den burgemeester aan de burgerwacht was medegedeeld, dat deze de
wapens en munitie op staanden voet in te leveren had. Zij, die dat niet deden, zouden
als franc-tireurs beschouwd en gefusilleerd kunnen worden. Tegen den middag ontmoette
430 eene auto met twee Duitsche militairen in de St.-Pieters Nieuwstraat eene auto,
waarin een Belgisch officier zat; eene botsing had plaats tusschen militairen,
waarbij een Duitsch soldaat werd gewond. Daardoor was het gevaar ontstaan, dat de
overeenkomst nietig zou worden verklaard. De burgemeester begaf zich daarom
onmiddellijk naar generaal von Boehn, die het kasteel van den heer von den Hecke [de]
435 de Lembeke te Leeuwerghem, had betrokken. De burgemeester legde het geval uit aan den
generaal en de voorwaarden werden er niet door veranderd. Alleen mag de gewonde
Duitscher niet als krijgsgevangene worden behandeld, doch staat hij onder bescherming
van den Amerikaanschen consul.

440 Een dag aan de grens.

Vanmorgen passeerde al de derde trein met Amerikanen het grensstation. De
verslaggever fietste er heen. 't Was nog tamelijk vroeg; de lucht was nog wat
blauwgrijs en de weiden bleekgroen. Maar al veel karretjes kwam je tegen.
445 "Dorpelingen staan vroeg op, omdat ze veel te doen hebben, en gaan vroeg naar bed,
omdat ze weinig te denken hebben," zei Oscar Wilde. Nu — hier zijn de menschen vroeg
op, maar 't is dan ook marktdag in stad. In de platte wagens heeft men stroo gelegd,
of ook wel stoelen gezet — of wel, de boerinetjes, dicht opeen gepakt, de mand met
eieren op de knie, zitten zoo maar op den rand, op gevaar er af te vallen. De boer,
450 namelijk, neemt allicht zijn buurvrouwtjes of haar dochters mee naar stad. Allemaal
in 't zwart, met witte kanten mutsjes, zooals men ter markt behoort te gaan. Zoo
rijden ze langs den ouden pastoor, die al zijn lange pijp zit te rooken, en die
iedereen met naam en toenaam begroet. Langs den "kluizenaar", die elk jaar zijn
boomgaard uitbreidt en elk jaar meer blikken melkimmers buiten zet, maar die nooit
met iemand spreekt — (een gelofte, zegt men) en langs 't "spookhuis", waar op 't
455 middernachtelijk uur 't rijtuig met den boozen slotheer en zijn booze vrouw uit de
"deel" komt rijden. Ook daar staan melkimmers buiten, voor den "melkrijder" die er
dagelijks mee naar stad gaat. Niet zooveel als bij den kluizenaar, omdat de boer niet
zooveel koeien heeft. Naar dat getal melkimmers taxeert onze belastingambtenaar zijn
mensen.

460 Te Zevenaar kom je de mannen, maar vooral de vrouwen en meisjes, met kleine zwarte
gebedenboekje, tegen, die naar de vroegmis gaan. Alles vrede... de soldaten zie je
haast niet. Die hebben hun residentie in de douaneloods. De trein, twintig lange
slaapwagens, stond er al. De volgepakte bagagewagens bewijzen, dat de reizigers
Engelschen en Amerikanen zijn. Door de ramen ziet men dames, die 't haar opmaken —
465 zooals men weet een der bevalligste houdingen van 't "ewig-weibliche". Zorgvolle
vrouwen bewerken zelfs met een zakkammetje de coiffures van haar echtgenooten. Nog
indiscretere kiekjes ziet men... Amerikanen krijgt de dorps-verslaggever zelden te
zien; hij neemt ze met eenige aandacht waar. Ze hebben (zou men hier zeggen, veelal)
een amberkleurig teint. Een ongalant conducteur spreekt zelfs van "taankleurig". Al
470 zijn dit veel luxe-menschen, men ziet in de rimpeltjes die samenloopen naar de oogen
en de implanting van den neus, de teekenen van 't geconcentreerd zenuwleven
daarginds. Ook onderscheidt men 't langere, klassiek gesneden Angel-Saksische gezicht
van de rondere en grovere Duitsche — maar beide zijn 'n beetje ingedroogd tot 't
gezicht van broeder Jonathan. — "Ik heb al gedacht, zou er geen Indiaansch bloed in

475 die lui zitten?" vraagt een soldaat, die ook nauwlettend de Amerikanen gemonsterd heeft. Neen, maar 't is iets, dat in de lucht of in den bodem zit – 't zelfde, dat ook altijd een in Indië uit volbloed-Europeanen geboren kind uiterlijk 'n ietsje nader schijnt te brengen tot den echten zoon van Indië, den neus iets platter maakt en de lippen iets dikker. Ze willen allen geld wisselen. Hun chèques (misschien heeft 480 een of andere beurskoning onder hen dat wel voor 't eerst ondervonden) hebben nu geen waarde. Maar ze kunnen hier althans 'n paar Duitsche goudstukken klein maken. De man van de spoorwegbibliotheek beduidt hun, dat ze 't best al hun geld hier wisselen. Hij geeft nog vijf-en-veertig cent voor een mark.

– "Wie ferner Sie von der Grens ab kommen," zegt bij, "wie mehr das sakt." En een 485 paar militairen (er staan er tientallen op 't perron), die alle moeite doen, om met hun kennis der Engelsche taal de Amerikanen behulpzaam te zijn, bemerken tot hun verbazing, dat 't Hollandsch-Duitsch van den spoorwegman veel beter begrepen wordt. Dat komt, omdat 't meest Duitsch-Amerikanen zijn, en omdat de uitspraak van 't 490 Engelsch nu eenmaal mysteries heeft. De verslaggever laat zich intusschen, helaas, verleiden, om van observatie over te gaan tot een politiek debat met een Duitscher (dit is een echte Duitscher, die zijn dochter uit Engeland gaat halen) over de oorzaken van den oorlog.

De Duitscher, in de engte gedreven, zegt ten slotte, wat sommige Duitschers, als personen, inderdaad denken: "Wir müssen doch auch etwas von der Welt haben! England 495 und Frankreich haben jetzt alles," en (voegt hij er bij), "we steken 't zwaard niet in de scheede voor we gewonnen hebben." Als de lange trein eindelijk zuchtend is heen gegaan, neemt de verslaggever den trein naar Duitschland om ook in 't land van Germania een kijkje te nemen, iets waar te nemen van de stemming van 't groote militaire volk over de grens, waar een Hollander zich niet maar zoo kan indenken. In 500 het Duitsche plaatsje, dat maar een uur gaans over onze grens ligt, ziet men ook in gewone tijden dadelijk, dat men in Duitschland is, aan de kleur van de baksteen. Maar nu waaien er overal feestelijk de zwart-wit-roode vlaggen en voor de oorlogsbulletins verdringen zich de groengerokte ambtenaren van de grenswacht. 't Is een kwartiertje klimmen naar 't Kurhaus op den berg. Onderweg zie je overal de vrouwen in 505 't veld werken. Hier en daar vraagt de verslaggever: – "Der Mann wohl in der Armee?" Dan knikken ze berustend, -- "Al iets van hem gehoord?" – "Jawel, een kaart uit Luik" is dan meest 't antwoord. Of hij bijzonderheden schrijft? Wel neen, dat mag immers niet. Maar ik weet ten minste, dat hij voor 'n paar dagen nog leefde... Die daar weet niets – die heeft al zooveel brieven geschreven, maar geen antwoord. Ze wijzen op een 510 andere vrouw, een lange magere, met op elkaar geknepen lippen, die stug doorwerkt, zonder op te zien. Maar later hoorde de verslaggever van een ouden man, den vader van die vrouw, die ook op 't land werkte, meer. "Haar echtgenoot," zegt men, "is doodgeschoten door een Belgische vrouw. En toen zijn aan weerszijden van 't huis, waaruit geschoten is, vijf huizen neergebrand. Ze durven 't de weduwe nog niet 515 vertellen, hebben flauwe hoop, dat 't nog eens niet waar mocht zijn." Het militaire "standrecht" vindt hier ieder vanzelf sprekend.

– "Dat weet men toch," zegt de man. "Men moet zich niet mengen in 't vechten; dat moet men aan de militairen overlaten. Als zoo'n schavuit, zoo'n krapuul op de soldaten schiet, moeten de huizen van tien brave menschen neergebrand worden." In 't 520 Kurhaus zijn nu geen gasten, en warm eten is er ook niet te krijgen. Maar er zijn 'n twaalftal landweermannen gelogeerd – de voorpost aan de Hollandsche grens. Een paar liggen er buiten in 't hooi een middagdutje te doen. De meesten zit ten binnen met een potje bier. Dat alles is vrede. Maar als je dichterbij komt en 'n paar losse woorden wisselt – dan raken de tongen al los en dan hoor je wat nu in de hoofden von 525 de Duitschers omgaat. – "Gij, Hollanders, hoort de waarheid niet," zeggen ze. "Bijvoorbeeld hoe de Franschen tot Mühlhausen kwamen." – "Dat was een valstrik." – "Dat weet in Duitschland ieder kind." Ze praten tegelijk. Al die groote, gezonde kerels lachen. Als de verslaggever wat ongeloovig kijkt, zegt de kellner, die ook levendig aan de gesprekken deelneemt: – "U hebt toch gelezen dat de Franschen 530 onderweg overal uniformen en ransels en geweren vonden? Nu, die waren er van te voren opzettelijk neergelegd. U kunt 't gelooven. Mijn neef was er bij, die heeft 't me zelf geschreven. Hij moest helpen om al den ouden rommel uit de magazijnen van Straatsburg te vervoeren – dat moest langs den weg gestrooid worden maar verderop lag onze artillerie in stelling." – Maar intusschen zijn de Russen al te Tilsit," oppert 535 de verslaggever." Een groote roodblonde landweerman lacht dreunend. Hij is de typische Pruis, met de kleine staalblauwe oogjes onder 't weinig gewelfde, hooge voorhoofd en de iets uitstekende jukbeenderen, die op 'n tikje Slavisch bloed schijnen te wijzen.

– "Ik ben daar vroeger in garnizoen geweest," zegt hij. "Ook een valstrik. Onze 540 stellingen liggen wat verderop." Men wijst op de haart van 't oorlogstooneel, die er

natuurlijk hangt, men manoeuvreert met de kleine vlaggetjes. Een paar meisjes zijn van haar Kaffee und Kuchen opgestaan en luisteren met levendige belangstelling. – "De vestingen – die nemen we allemaal... Dat wist niemand buiten Duitschland, maar hier wist ieder, dat Krupp geheime kanonnen had. Krupp verkoopt aan alle landen kanonnen, en hij levert ook goede waar. Maar de beste bewaart hij fürs Vaterland... – die waren nooit aan 't daglicht geweest; die zijn in 'n geheime kamer bewaard... der Kaiser alleen heeft ze gezien." Een paar beweren, ze ook gezien te hebben. Dat is tastbaar onjuist – maar de menschen zijn zoo vol van hun voortreffelijke militaire organisatie, dat ze 't zelf gelooven. A propos van de onbetrouwbaarheid van getuigenverklaringen. – "De granaten wegen twee centenaars," verzekeren de mannen, die "gezien hebben" – "dat dringt door acht meters beton, dat begraaft zich diep in den grond... dan is 't een paar minuten stil, en dan opeens komt de ontploffing. Een zoo'n granaat, en 't sterkste fort..., futsch!" "Ach, das ist schön, das ist prächtig!" zegt een meisje met schitterende oogen. – "Jawel, jawel, maar de menschen?" Ze praten nu haast allemaal tegelijk. – "Menschen hebben we genoeg!" – "Ze kunnen ze lang niet allemaal gebruiken!" – "Te Wesel staan meer dan honderd duizend man en in alle garnizoenen meer naar 't oosten zijn er massa's. – "Te Berlijn is gisteren nog Kaiserparade gehouden." – "Een millioen zevenhonderd duizend vrijwilligers! Er zijn menschen, die den oorlog van zeventig meegemaakt hebben, aan 't front!" – "Vergelijk daar Engeland eens bij, mein lieber Herr! Nog geen honderd duizend vrijwilligers!" Een feit is, dat er daar over de grens roode plakaten hangen, meldend, dat men vooreerst ruim genoeg vrijwilligers heeft, maar dat instructeurs nog ontbreken. Als ik weg wandel, komt de kellner – echte Alldeutscher met borsteligen, opstaanden knevel, nog naar me toe. – "Sehen Sie, dat begrijpt gij Hollanders niet. Die Disciplin der deutschen Nation. Wij staan allen voor de zaak, van den hoogste tot den laagste. Der Kriegsherr beveelt: "Ge gaat daarheen en ge laat u er doodschieten" – dan doet ieder Duitscher dat." Zoo is inderdaad de geest in Duitschland. Ik bemerk 't nog, als ik in een winkeltje de onvermijdelijke Ansichten koop. – "Ik weet niet, waar mijn man is," zegt 't vrouwtje op mijn vraag. – "Weet u dan niet, waar hij heen ging?" – "Ach, dat wist hij zelf niet, toen hij in den trein stapte. De machinist krijgt verzegelde orders, net als een zeeapitein. Die maakt hij pas op 't laatste oogenblik open... en een kaart heb ik nog niet gekregen; ik weet nog niets." De verslaggever gaat naar 't station. Op een goederenwagen hebben ze met krijt geschreven: "Wilhelm Kaiser von Europa..." In de wachtkamer was 't druk; een trein vol Nederlanders, die uit Zwitserland terugkeeren, kwam aan. Ze moeten hier wel 'n uur wachten – verder dan de Deutsche grensplaats gaan de Deutsche treinen niet. Deutsche meisjes met roodwit-zwart-band om den arm collecteeren voor 't Roode Kruis; de buffetjuffrouwen nemen spelenderwijs de geweren van den wand. Want veldwachters, belastingkommiezen, ook spoorwegpersoneel, dragen om den arm den witten band van de landweer, en hun geweren hangen in de wachtkamer. Overall de oorlog op den achtergrond. Naar 's verslaggevers dorp terug. Daar is 't tenminste vrede. Maar neen, bij boer Manus zit iemand te vertellen, die pas uit Luik terug is. 't Is op den "deel" (in de schuur) te doen. De boerderij heeft het Saksische type, het "halle-huis" van Gallée, waarvan de groote schuur met front naar voren als een hal aandoet. 't Gezin zit nu in die schuur; met den zomer is 't er lekker koel. De vrouwen hebben er haar naaiwerk; de varkens knorren daarnaast in hun hok, en 't rossige stroo, boven in de groote ruimte opgestapeld, geeft alles een tint als op 'n schilderij van 'n Bosboomsche kerk. Boer Manus kan zieken bespreken, en ziet soms "veurbeduudsels", maar in deze dagen is ook hij "in de politiek". – "Visé en hoe die andere dorpen daar heeten heb 'k gezien" aldus de verteller. "D'r stonden nog wel wat huizen – daar hingen witte vlaggen af. Waar die hingen, is niks gepasseerd. Dan was er ook een plaket op de deur. "Spaart dees menschen" – dat de soldaten bescheid wisten, dit ze daar de deuren niet moesten vertrampeneeren. Maar 't meeste van die dorpen was rats en plats... dat is zoo'n woestenis, daar nestelt in tien jaar geen vogel meer" 's Avonds kwamen we te Luik – 't eerste wat ik er nog zag, was 't geraamsel van 'n vliegmaschine in de graaf (sloot). Alle huizen waren verlicht en alle ramen en deuren stonden open – dat most zoo van de militairen. Alleen de Hollanders zijn daar vrij van gesteld; op hun huizen hangen plaketen: "Hier woont een Hollander." Ik most bij 't militair blijven, dien nacht. In de stad was niet vertrouwd, zeiden ze. Een sergeant gaf me z'n eigen mantel om in te slapen. Ja, ik zal de Duitschers niet verraaien! Twee dagen gaf 't militair me te eten! Den volgenden dag heb 'k zoo'n beetje door Luik gewandeld. Hier en daar ziet 't schauderhaft uit. Maar wat me 't meeste in 't oog sprong: duizenden van auto's. Die komen als de gesmeerde bl..., ze kijken naar geen mensch. Je kunt ze niet uit elkaar kennen, ze zijn allemaal grijs van 't stof. De gewonden liggen er in, op drie verdiepingen boven elkaar, Belzen en

Duitschers, en ze ze deden gewoon tegen elkaar praten of ze geen vijanden waren. 't Was 'n gestormloop naar de auto's toe, en je hoorde: "Ach, armer Kerl, bist du da!" en Belse vrouwen waren er ook, die naar 'n man of 'n zoon kwamen zoeken. Wat ge daar al niet ziet... ge kunt u alles niet verklaren.

Maar een chauffeur van de Krankenauto's kwam naar mij toe: "Gij komt van Cleve? Ik heb daar een meisje. Wilt gij een adres van mij afgeven, dat ik nog leef?. Ik zij afgeslagen van mijn troep af, ik ben in 't helsche vuur geweest... Maar ik ben gespaard gebleven." Toen ik van Luik weg was en weer in de buurt van Aken, kwam ik nog zestien extratreinen met artillerie tegen. Alle soldaten waren aleens gekleed en splinternieuw, uniform die nog nooit op geweest was – de stevels van hoofd tot de schoenen alles nei. En zoo zijn alle Deutsche soldaten. De boeren, die 't zagen, zeiden: "Nou weten we, waar onze Steuern blijven... nou hebben we er ook niks op tegen, om nog meer te betalen. Ja, ge zoudt 't niet gelooven, maar 't is zoo." Daar komt een heele deputatie voorbij; de timmerman, de smid, de schilder, 'n paar boeren... "Wat moet dat?" – "Dat is de commissie om de schadevergoeding te taxeeren van de huizen en de bongerds... (Er is hier namelijk nog al een en ander opgeruimd in den omtrek om militaire redenen). 't Blijkt den verslaggever, dat de menschen, wier huis geraseerd is, de kosten voor 'n nieuw krijgen – en dat voor de omgekapte boomen behoorlijk de waarde betaald wordt. Zoodat menigeen niet ontevreden is over den loop van zaken, en zoodat er zelfs een fabrikant moet zijn, die alle autoriteiten tracht te overtuigen, dat zijn fabriek zeer gevaarlijk voor de verdediging gelegen is. Hij is tot de overtuiging gekomen, dat onteigening op militair bevel voor hem een zeer goede zaak zou zijn. Friedus, de jonge, vroolijke tuinman, komt ook langs, in uniform. Hij is landweerman en nu vier en twintig uur met verlof geweest, om naar zijn vrouw te kijken, die intusschen een nieuwen aspirant-landsverdediger ter wereld heeft gebracht. – "Hoe bevalt 't je onder de wapens?" – "Nou, dat zie je – m'n knopen springen er haast af... goed eten en niks teden. Ze noemen me den burgemeester." – "Verdedig jij 't vaderland maar!" – "Nee, man, ons zal de vijand niet vinden. We zitten daar in onze buurt tusschen zoo'n hoop riet, dat de officieren eigens ons eerst ook moesten zoeken. Je mot daar twee uur loopen, om je tractement te halen. Maar dat is niks. Ze hebben in m'n huis neergehaald terwijl ik weg was... Een oud krot hebben ze afgebroken en ze geven me de centen voor 'n nieuw... Nee, hier in Westervoort magge we nog niet klagen over den oorlog." Nu – dat is zoo. 't Is 'n slechte wind, die niemand wat goeds toewaait. J. J. B.

OOSTENRIJK.

Krijgsgevangenen.

LONDEN, 13 Sept. (Reuter.) De bladen berichten, dat de kapitein-ter-zee von Mossig, chef van den Oostenrijkschen hydrographischen dienst heden door een pakketboot te Liverpool als krijgsgevangene is ontscheept.

De landstorm in Oostenrijk.

WEENEN, 13 Sept. (W. B.) Weldra zullen de in 1894 geboren, en vervolgens de in 1892 en 1893 geboren landstormplichtigen, deze laatste voor zoover ze niet reeds bij de recruteninlichtingen behooren, noch ongeschikt voor den dienst bevonden zijn, ter keuring voor den landstorm worden opgeroepen. De geschikt bevondenenen zullen dan binnen niet al te langen tijd krachtens de landstormwet tot den dienst onder de wapenen worden opgeroepen.

FRANKRIJK.

President Poincaré aan president Wilson.

De consul van Frankrijk deelt ons mede, dat de president van de Fransche republiek aan den president der Vereenigde Staten het volgende telegram zond: "Mijnheer de president. Ik verneem dat de Deutsche regeering getracht heeft u te misleiden door te beweren dat dumdukogels zouden zijn vervaardigd in een Fransche staatswerkplaats en zouden zijn gebruikt door onze soldaten. Deze laster is slechts een sluwe poging om de rollen te verwisselen. Sedert den aanvang van den oorlog hebben de Duitschers dumdukogels gebruikt en dagelijks zich schuldig gemaakt aan overtredingen van het volkenrecht. Sedert 18 Augustus en na dien nog herhaalde malen hadden wij gelegenheid de aandacht van Uwe Excellentie en die der mogendheden welke de Conventie van 's-Gravenhage onderteekenden, op deze overtredingen te vestigen. Deutschland, dat onze protesten kent, tracht nu de zaak om te keeren en zich van leugenachtige voorwendsels te bedienen om nieuwe daden van barbaarschheid te plegen. In naam van het miskende recht en van de beleedigde beschaving zend ik Uw Excellentie een verontwaardigd protest."

ENGELAND.

Indische troepen onderweg.

675 FRANKFORT, 12 Sept. (W. B.) De "Frankf. Ztg." meldt uit Milaan, dat het Italiaansche wachtschip "Confida" bij Massowah sen transport zag van Indische troepen in de richting van Suez, dat door drie gepantserde kruisers en een aantal torpedobooten werd begeleid.

680 **Een uitlating van Sir Wilfrid Laurier.**

LONDEN, 13 Sept. (Reuter.) Sir Wilfrid Laurier, de vroegere Canadeesche ministerpresident, verklaarde dat Engeland een heiligen oorlog voert. "Volgens mijn inlichtingen," zoo zeide hij verder, "zijn er in de Vereenigde Staten slechts weinigen wier hart niet met ons is. Indien lord Kitchener nog meer soldaten van Canada noodig heeft, zal hij ze krijgen ook."

Lord Charles Beresford aan het woord.

690 LONDEN, 13 Sept. (Reuter.) Lord Charles Beresford, te Leeds sprekende, sprak zijn medelijden met de Duitschers uit wanneer de groote Indische bondgenooten der Engelschen er bij kwamen. Als de regeling kwam moest de meest volledige vergoeding aan België gegeven worden voor de wreedheden jegens haar bedreven. Wij moeten in de eerste plaats aan België denken. De oorlog moet in Berlijn geregeld worden. Eik schip van de groote Duitse vloot moet tot zinken worden gebracht, alle Duitse forten moeten met den grond gelijk worden gemaakt, de fabriek van Krupp moet weggevaagd worden, het kanaal van Kiel moet aan Denemarken worden gegeven, zoodat het gebruikt kan worden voor vredelievende doeleinden.

De hertogin van Westminster.

700 LONDEN, 13 Sept. (Eigen bericht.) De hertogin van Westminster heeft aangeboden om te velde dienst te doen bij het Roode Kruis. Zij zal een groote hoeveelheid hospitaal-materiaal medebrengen.

Oorlogsgeestdrift.

705 LONDEN, 13 Sept. (Reuter.) Aga Khan, het geestelijk hoofd van de Mohamedanen in Indië, is in Engeland aangekomen en heeft zijn middelen en zichzelf ter beschikking van de regeering gesteld. Daar hij geen militaire opleiding heeft genoten, heeft hij te kennen gegeven, dat hij als gewoon soldaat wilde dienen.

Zuid-Afrika en de oorlog.

710 Officieele mededeeling van het Engelsche consulaat-generaal te Rotterdam: Uittreksel van de rede, uitgesproken door generaal Botha, eerste minister van de Zuid-Afrikaansche Unie, in de vergadering van den Volksraad op 9 September: Generaal Botha verklaarde, dat indien het rijk in oorlog was, de Zuid-Afrikaansche Unie in denzelfden toestand verkeerde. Haar geweten en haar plicht leiden er toe om aan de rijksregeering in deze ure des gevaars getrouw te zijn. Dit moet de houding zijn van de Zuid-Afrikaansche regeering en het verdedigingsleger van de Unie is gemobiliseerd en de troepen zullen op een daartoe strekkend verzoek van de rijksregeering de noodige operaties in Duitsch Zuidwest-Afrika uitvoeren. Generaal Botha verklaarde overtuigd te zijn van de rechtvaardigheid van de zaak van Groot-Brittanië en zeide, dat over de toekomst van Zuid-Afrika beslist zou worden op de slagvelden van Europa. Hij prees de groote waarde van een grondwet voor Zuid-Afrika en wees op het feit, dat Groot-Brittanië sinds de invoering Zuid-Afrika steeds als een vrij volk en een zusterstaat had beschouwd. Als een voorbeeld van de houding der rijksregeering ten opzichte van Zuid-Afrika herinnerde hij aan de leening van 17,000,000, welke de rijksregeering juist verstrekt had aan de Zuid-Afrikaansche regeering. Hieruit blijkt, zoo zeide hij, de geest van samenwerking en broederschap, welke voortdurend de rijksregeering met de regeering der Unie verbindt. De regeering der Zuid-Afrikaansche Unie heeft van haren kant voor het gebruik der troepen een hoeveelheid producten van Zuid-Afrikaanschen bodem aangeboden. De redevoering werd door alle partijen geestdriftig toegejuicht.

ZUID-AFRIKA.

Uit den Zuid-Afrikaanschen Senaat.

735 KAAPSTAD, 12 Sept. (Reuter.) Eerste minister Botha stelde heden in den Senaat een adres van trouw voor aan den Koning en verklaarde in de rede, die hij daarbij hield, dat de regeering besloten had te voldoen aan den wensch der rijksregeering om eenige punten in Zuidwest-Afrika om strategische redenen te bezetten. De regeering had dit besluit genomen, omdat zij wenschte, dat Zuid-Afrika den naam van oprecht te zijn zou

740 behouden. Afrika is onder Britsch bestuur en geniet alle vrijheden die het slechts
kan wenschen. Het is bijna zoo vrij, alsof het onder republikeinsch bewind was.
"Wanneer ooit een volk met reine handen een oorlog is begonnen", zoo zeide Botha,
"dan is dit het geval met het Engelsche. De regeering te Berlijn heeft het gedwongen
tot den oorlog." De Engelsch sprekende vrienden moesten echter niet dezelfde
745 geestdrift voor den oorlog bij De Hollandsch sprekenden verwachten als zij zelf
koesteren. Er is bij hen echter geen sprake van eenige deloyauteit en zelfs van
degenen, die zich wellicht het minst geestdriftig betoonen, zou niemand gaarne onder
Duitsch bestuur zijn. De twee deelen van het Zuid-Afrikaansche volk hebben gedurende
de laatste twaalf jaren vriendschappelijk met elkander verkeerd en de minister sprak
750 de hoop uit, dat die vriendschap in de toekomst nog zou toenemen en dat zij het
Afrikaansche volk tot één groote natie zou maken. Hij verklaarde verder, dat de
oorlog gevoerd werd tegen het Duitsche militairisme en niet tegen het Duitsche volk.
Hij wees daarbij op het feit, dat een groot aantal Duitsche onderdanen in de Unie
zich hadden doen kennen als uitstekende burgers en hij legde er den nadruk op, dat
755 zoolang dit zoo zou blijven, er geen wraakmiddelen zouden worden genomen. Generaal De
La Rey zeide, dat zijn standpunt altijd was geweest, dat een oorlog, zoo mogelijk,
vermeden diende te worden. Hij was in 1899 ertegen geweest, dat de oorlog werd
verklaard, maar zoo zijn land werd aangevallen, zou hij het met al zijn macht
verdedigen. Hij was het eens met hetgeen Botha had gezegd en verklaarde, dat hij
760 gaarne zou zien, dat de macht van Duitschland werd gebroken, omdat zijn land dan
gevrijwaard zou zijn tegen gevaar. Maar wat zou, zoo vroeg hij, het lot van Zuid-
Afrika zijn, als ooit de Britsche macht werd gebroken? Indien zijn steun noodig was,
zoo eindigde hij, dan was hij steeds ter beschikking van de regeering.

De Unie en de Oorlog.

765 Ook in Zuid-Afrika, — omtrent de stemmingen en opvattingen hier geven de
mededeelingen over de rede van generaal Botha in den Volksraad een denkbeeld — doet
de oorlog zijn gevolgen gevoelen. Dat blijkt uit een artikeltje in "Ons Land" van 11
Augustus, waarin wordt gezegd:
Hier in de Unie gevoelen we reeds de kwade gevolgen van den oorlog en veel
770 offers zullen nog geëischt worden, al zij het maar in economischen vorm. De
sluiting van de diamantmijnen berooft vele blanken en naturellen van hun
arbeid en dus van de middelen van bestaan. De spoorwegen lijden er direct
door en de staat derft de voor de schatkist het zoo noodige deel van de
winsten. Voor het tegenwoordige zullen de goudmijnen aan het werk blijven. De
775 struisboerderij lijdt zeer zwaar, daar er nu feitelijk geen markt voor veeren
is. De uitvoerhandel is trouwens zoo goed als tot stilstand gekomen. De
regeering houdt echter de hand goed op den pols en doet haar best om zaken
bevredigend te regelen en voorbereid te zijn op alles, wat zou kunnen
gebeuren.
780 Natuurlijk wordt ook hier geklaagd over ongeoorloofde verhooging van de prijzen van
levensmiddelen. Omtrent de houding der regeering schrijft het genoemde Afrikaander
blad:
De verklaring van de regeering naar aanleiding van de verdediging van de Unie
van Zuid-Afrika, zal zeker algemeene voldoening geven. Zij zal gewis niet in
785 haar vertrouwen geschokt worden dat "het volk van Zuid-Afrika, van welk ras
of politieke richting ook, de regeering actief zal ondersteunen", opdat de
"blijvende belangen van ons gemeenschappelijk land beveiligd zullen worden.
Heinde en verre wordt dezelfde geest als de regeeringsmededeeling ademt,
geopenbaard. Op meer dan een plaats wordt men door ijver haast weggevoerd om
790 voor Zuid-Afrika. schier onmogelijke dingen te willen doen. De regeering
toont beleid en voorzichtigheid, doch doet actief haar plicht. Zij heeft na
het uitbreken van den oorlog aan de rijksautoriteiten medegedeeld, dat zij
bereid is de verantwoordelijkheid van de verdediging van Zuid-Afrika op zich
te nemen. De rijksregeering heeft toen besloten de imperiale troepen, thans
795 in de Unie, terug te trekken, en de Unie-regeering "nam onmiddellijk de
verantwoordelijkheid op zich om op alle mogelijke wijze te zullen zorgen voor
de verdediging van De Unie". De regeering is dus voornemens om een "voldoende
macht te organiseeren en uit te rusten met het doel de plaats in te nemen van
ee imperiale troepen en zich gereed te maken voor mogelijkheden, die gebeuren
800 kunnen." Naast de bestaande verdedigingsmacht zal er een andere macht worden
opgericht, bestaande uit geschikte burgers, die niet tot de verdedigingsmacht

805 behooren en wenschen zich vrijwillig aan te bieden voor actieven dienst in
Zuid-Afrika zoolang de oorlog voortduurt. Te zijner tijd zal het
verdedigingsdepartement de noodige oproeping doen. Reeds verneemt men van tal
van aanbiedingen aan de regeering. Er bestaat dan ook niet de minste twijfel,
dat er naast de actieve burgerwacht een sterke macht van vrijwilligers voor
actieven dienst opgericht zal worden. De geest in de Unie laat niets te
wenschen over. Als de veiligheid en de verdediging van ons land het eischt,
810 is de bevolking bereid zich opofferingen te getroosten. De regeering wenscht,
zoo mogelijk, de voortdoring van normale toestanden in de Unie te verzekeren.
Met het teruggaan van de imperiale troepen rust de volle verantwoordelijkheid
op onze eigen regeering om de orde en vrede onder de groote naturellen
bevolking te handhaven. Ook grenst er aan de Unie een kolonie van een land,
dat met het rijk in oorlog gewikkeld is en dit maakt de noodzakelijkheid voor
815 de Unie om een sterke en goed georganiseerde verdedigingsmacht op de heen te
hebben des te dringender. Zonder vertoon en verhaal van woorden doet het
gouvernement zijn plicht jegens de Unie en het rijk. De geheele bevolking is
bereid en gewillig om zijn leiding te volgen.

820 De "Volksstem" van Pretoria zal tijdens den oorlog dagelijks een buitengewone
oorlogseditie uitgeven. Zou dat de voorbode zijn van de verschijning eindelijk van
een dagblad in het Hollandsch in Zuid-Afrika, waar wel vele Engelsche dagbladen
verschijnen, maar slechts een enkel Hollandsch blad ("Ons Land" en de "Volksstem"
825 verschijnen tweemaal per week) het tot een uitgave driemaal per week kan brengen.
Ook in de Zuid-Afrikaansche pers is het bericht gelanceerd omtrent het doortrekken
van Hollandsch Limburg door de Duitsche troepen. De "Volksstem" is zoo verstandig er
op te wijzen, dit niet zoo klakkeloos te gelooven is en dat hier wel een vergissing
in het spel zal zijn. Wat er trouwens soms naar het buitenland wordt gemeld, blijkt
uit een berichtje in de "Volksstem", melding makend van een telegram aan de "Rand
830 Daily Mail", waarin gezegd wordt dat in "Holland de gevoelens tegen de Duitschers
zeer sterk zijn" en dat te Amsterdam "verscheidene Duitschers zouden zijn vermoord".
Het is zeker te hopen, dat de Nederlandsche bladen op weg naar Zuid-Afrika niet
zullen "stranden". Betere voorlichting is daar wel noodig.

835 **ROEMENIË.**

Keizer Wilhelm en koning Carol.

WEENEN, 13 Sept. (W. B.) (Niet-officieel.) De "Reichspost" verneemt: "Het bericht uit
Boecharest, dat koning Carol aan den Duitschen keizer een in warme woorden gesteld
telegram zond, is in zooverre onjuist, dat de Koning den Keizer geen telegram heeft
840 gezonden, maar een zeer hartelijken particulieren brief.

ZWEDEN.

De neutraliteit van Zweden.

845 STOCKHOLM, 13 Sept. (W. B.) Bij het debat van heden in den Rijksdag over de quaestie
der verdediging maakten alle partijleiders gebruik van de gelegenheid om te
verklaren, dat zij het eens waren met de neutraliteitspolitiek der regeering.
"Zweden", zoo zeiden zij, "wil den vrede, maar wil ook in staat zijn zijn
onafhankelijkheid te verdedigen."

850 **TURKIJE.**

De kapitulatiën.

LONDEN, 13 Sept. (Reuter.) De ambassadeurs te Konstantinopel van alle mogendheden
protesteerden tegen de opheffing van de kapitulatiën. De ambassadeurs van de
mogendheden der Triple Entente en de Italiaansche ambassadeur boden de Porte
855 hieromtrent een identieke nota aan. De Duitsche en Oostenrijksche ambassadeurs
overhandigden een afzonderlijke nota, maar die toch in denzelfden geest was gesteld.

VEREENIGDE STATEN.

Vredesbemiddeling?

860 LONDEN, 13 Sept. (Reuter.) De correspondent van de "Associated Press" te Washington
meldt, dat de Keizer reeds sedert eenige dagen een informeele vraag van de Vereenigde
Staten in overweging heeft omtrent de geneigdheid van Duitschland om over
vredesvoorwaarden te onderhandelen. Tot dusver is geen enkel antwoord ontvangen.
Hoewel de vraag informeel is, bedoelt zij toch een poging van officieelen aard te
865 zijn, met het doel om na te gaan of er eenige grond was voor het gerucht, dat

Duitschland over vredesvoorwaarden wenschte te spreken.

Mobilisatiana. II. (Slot.)

Financieele gevolgen.

870 De financieele positie der gemobiliseerden voor den duur dezer mobilisatie is vrij
wat gunstiger, dan onder dezelfde omstandigheden in 1870 het geval was. Behalve f40
z.g. entrée de campagne ontvingen toen van 21 Juli tot 22 September (de data waarop
"de buitengewone maatregelen zoo noodig ter handhaving der neutraliteit van den
875 officieren die zich buiten de standplaats hunner korpsen bevonden toelagen, waarvan
het bedrag was geregeld als volgt: voor een generaal f3, " " hoofd-officier f2, " "
subaltern officier f1.50. Onderofficieren en manschappen ontvingen alleen een toelage
voor den tijd, dat zij zich in een kamp bevonden en wel ten bedrage van 25 en 10 cent
daags. Officieren, die een dergelijk kamp in de onmiddellijke nabijheid van hun
880 garnizoen betrokken, waren van toelage verstoken. Bij Koninklijk Besluit van 31 Juli
1914 warden daarentegen de toe te kennen vergoedingen als volgt geregeld: Entrée de
campagne, op den ten mobilisatiedag (31 Juli 1914) voor officieren en adjudant-
onderofficieren f50; voor onder-officieren f15.

Bij datzelfde besluit werd bepaald dat den Minister van Oorlog is overgelaten de
885 toelage te bepalen welke boven de bezoldiging per dag zal worden genoten door alle
militairen, "die op of na den dag waarop de Landmacht op voet van oorlog wordt
gebracht (eersten mobilisatie-dag) in hunne vaste woonplaatsen moeten verblijven." De
daarop betrekking hebbende ministerieele beschikking raadplegende wordt vernomen, dat
die toelage (welke alzoo - in tegenstelling met 1870 - eveneens wordt genoten, zoo
890 door den officier het garnizoen, waar hij zich tot dusver ophield, niet wordt
verlaten) geregeld is als volgt: voor een opper-officier f8, " " hoofdofficier f4, " "
subaltern officier f3, voor een onderofficier met den rang boven dien van
sergeant-majoor (opperwachtmeester) f1.50. Voor de overige onderofficieren bedraagt
die toelage per dag 25 cent zoo wel, en f1 zoo niet van Rijkswege voeding wordt
895 verstrekt; voor korporaals en minderen respectievelijk 10 en 60 cents. Met betrekking
tot de financieele positie van andere categorieën, voor militairen dienst hier te
lande, tijdens den duur der mobilisatie opgeroepen, vonden wij het volgende vermeld:

Gepensioneerde officieren.

De 4 territoriale bevelhebbers ontvangen (boven hun pensioen?) het traktement,
900 verbonden aan den effectieven, door hen vroeger bekleeden rang. De overige
gepensioneerde officieren daarenboven een toelage, bedragende: voor een
opperofficier f10 per dag, hoofdofficier f8 " " subalternen officier f6 " " Met
verlof zijnde Indische officieren: Hoofdofficieren, offic. v. gez. en paardenarts
f10, overigen f8. Chauffeur f3 voor elken dag, dat over hem wordt beschikt. Vrijw.
905 Militaire motor-rijders f150 per maand. Vrijwillige militaire automobilist f24 per
dag, voor elken dag, dat over zijn auto wordt beschikt, zoo deze 14 P.K., en f18 per
dag zoo deze minder dan 14 P.K. haalt. Studenten geneeskundige dienst (voor zoover
niet militie- of landweerplichtig), werkzaam aan een militaire ziekeninrichting: f5
per dag. Technische opzichter dienst chauffeurs: f10 per dag. Naar ons wijders werd
910 verzekerd is op f16 per dag te stellen de ontvangen belooning voor gepresteerde
diensten door leden van reeds in vreedetijd aangewezen, bij de mobilisatie in functie
getreden, commissiën voor verschillende doeleinden (aankoop van levensbehoeften e.d.,
requisitiën van paarden, vervoermiddelen enz.), terwijl aan reserve-officieren niet
alleen wordt uitbetaald het traktement en de toelagen, voor den door hen bekleeden
915 militairen rang vastgesteld, maar ook de volle bezoldiging waarop zij c.q. als
burgerambtenaar aanspraak kunnen maken. Het geval doet zich volgens onzen zegsman
voor, dat op die wijze inkomsten van luitenants, ten laste der schatkist, van f3000 à
f4000 gulden geene zeldzaamheid zijn. Wanneer bovendien wordt overwogen, dat de
Regeering in beginsel heeft gemeend zich insgelijks te moeten belasten met verpleging
920 als anderszins van over onze grenzen geweken (burger-) vluchtelingen en daarvoor
interneerings-kampen zijn (worden) ingericht; wanneer wordt bedacht, dat de daarop
vallende kosten door den Nederlandschen Staat worden gedragen, zonder uitzicht dat
deze kosten later zullen worden terugbetaald, gelijk ten opzichte van geïnterneerde
vreemde militairen het geval is, ..dan meenen wij dat, waar in 1870 de koorden der
925 beurs wel wat te rauw zijn aangehaald, ze in 1914 een weinig te los zijn gaan hangen;
dat, nu die beurs zoo aanzienlijk beter werd gevuld (in eerstvermeld jaar heeft de
mobilisatie, zoo onze herinnering juist is, ±5 millioen gulden in 't geheel gekost,
in het laatstvermelde kon als eersten inleg over over ±50 millioen gulden worden
beschikt), aan de verleiding niet genoegzaam weerstand wordt geboden, om uit die
930 tientallen van millioenen op vrijgeveige wijzete putten.

Tegen dergelijke goedgeefsheid zou wellicht minder bedenking rijzen zoo kans

bestond, dat het tijdperk van ongekenden bloei, welken handel en industrie gedurende de laatste jaren in Nederland hebben doorleefd, bestendig zou blijven. Maar de ontzettende oorlog waarin Europa, middellijk of onmiddellijk, is betrokken, heeft op 935 verontrustende wijze onzen geheelen economischen toestand ontwricht. Van alle kanten wordt een beroep gedaan op de offervaardigheid van de beter bedeeden – hoezeer ook aanmerkelijk, wat hunne inkomsten betreft, achteruitgegaan – om van zoo vele landgenooten de bittere nooden te lenigen, welke zich reeds voordoen en in de toekomst nog belangrijk zullen stijgen, óók indien ons vaderland de verschrikkingen 940 mochten blijven gespaard van een krijg waarin zoo plotseling werd betrokken een volk, waaraan wij ons, ook uit historisch oogpunt, zoo nauw verbonden gevoelen. Al hetgeen nu ter handhaving van onze tot dusver geëerbiedigde neutraliteit wordt uitgegeven, zal moeten worden gekweten uit in de toekomst op te leggen belastingen, waarvan de omvang niet is te schatten; maar die zich verre zullen verheffen boven 945 hetgeen tot nu toe is opgebracht, daarbij niet uit het oog verliezende wat na afloop der mobilisatie o.a. voor de defensie in Nederland en in Oost-Indië méér zal moeten worden gevorderd. In dit alles ligt de vingerwijzing opgesloten, zich bij de voor deze neutraliteitshandhaving te doene uitgaven tot het strikt onvermijdelijke te beperken, m.a.w.: gepaste zuinigheid te betrachten. Alleen de overtuiging, dat dit 950 werkelijk het geval is geweest, zal de natie er toe brengen, zonder morren den zwaren last te torsen welke voor haar in 't verschieft ligt.

Nederland en de Oorlog.

Buitenl. pacifisten naar Nederland.

955 De "N. Ct." schrijft: Wij troffen hier ('s-Gravenhage) toevallig een van de bekende Duitsche pacifisten, prof. Quidde uit München, aan en onze eerste vraag was natuurlijk: wat brengt u hier? Het bleek dat ook de Duitsche pacifisten nog niet zoo geheel terneergeslagen zijn, en dat de heer Quidde van oordeel is, dat men, nu het Internationaal Vredesbureau in de onmogelijkheid verkeert, te Brussel bijeen te 960 komen, moet trachten in ons land een centrum te vormen, waar pacifisten uit de verschillende landen elkaar zouden kunnen vinden, waar zij althans een overleg met elkander zouden kunnen plegen – nu het briefverkeer en zelfs telegrammen aan groote vertraging, wegraken of verminking onderhevig zijn. Mondeling overleg zou hier veel misverstand voorkomen. Dan lag hieraan ook ten grondslag het denkbeeld, dat wanneer 965 te eeniger tijd de kansen dat Amerika's voorstel tot bemiddeling door de oorlogvoerenden wordt aanvaard, beter worden, de pacifisten ook gereed moeten zijn, hun steun aan het voorstel te geven en de openbare meening in die richting te leiden. Mits – en dit staat nu reeds bij zeer velen vast – mits maar die vrede niet in zich bergt de kiem van een nieuwen oorlog. Komt het eenmaal zoo ver, dan zal men veel 970 persoonlijke overwegingen moeten ter zijde stellen en misschien wel in sommige gevallen strijd moeten voeren tegen de chauvinisten in het eigen land. Maar voorop moet staan het groote algemeene belang, dat een tijdperk van duurzamen vrede aan de volkeren van Europa verzekerd worde. De plannen voor deze samenkomsten of besprekingen van vredesvrienden in ons land zijn nog slechts zeer in het begin van 975 hun ontwikkeling en wij kunnen er nog niets naders over meedeelen. Slechts hoorden wij dat Fried het plan met instemming heeft begroet en zelfs bereid zou zijn uit Weenen ervoor over te komen.

Vluchtoord te Oldebroek.

980 De regeringscommissaris spreekt namens de vluchtelingen in het vluchtoord te Oldebroek grooten dank uit voor de gaven van verschillenden aard, die hun door tal van personen en comités mildelijk zijn toegezonden en die bijdragen tot de erkentelijke tevredenheid der vluchtelingen. Ten einde de giften zooveel mogelijk aan de bedoeling te doen beantwoorden geeft bij in overweging omtrent het nog gewenschte 985 voeling met hem te houden. Dit toch wisselt telkens af. Door den lande is en wordt behoorlijk gezorgd voor voedsel, dekens, ligging en voorzoover noodig voor mannen-werkpakken, terwijl van particuliere zijde wordt voorzien in de oogenblikkelijke behoefte aan mannenondergoed. Daarentegen zijn sterk schoeisel, eenvoudige, warme bovenkleeding voor vrouwen en voor kinderen, mannenpakken en overjassen en 990 vrouwenmantels op het oogenblik gewenscht, ook eenvoudige versnaperingen, indien in grooten getale ter wille der rechtvaardigheid.

Studenten en oorlog.

995 Allen, onverschillig of zij corpslid, of geen corpslid wenschen te worden, die zich dit jaar laten inschrijven bij den rector magnificus der Leidsche Universiteit, hebben gelegenheid zich als vrijwilliger bij het Leidsch Studenten-vrijwilligerscorps aan te sluiten. Verplichtend is een rijwiel en een uniform. Dit laatste wordt nader

opgegeven. Gedurende den tijd dat de rijwielcompagnie het kamp bij Vierhouten
betreft, kan men zich schriftelijk aldaar aanmelden bij den kapitein-instructeur
1000 Blom. Na 24 September aan zijn adres Rijsburgerweg C 23 te Leiden.

Veldpredikers.

De kerkeraad der Geref. Gem. te 's-Gravenhage, die één Geref. veldprediker
onvoldoende acht, heeft besloten den deputaten te verzoeken, zich tot den Minister
1005 van Oorlog te wenden om aanstelling van een tweeden veldprediker van de Geref.
kerken, en wel voor de 4de divisie. (Ned.)

Goederenvervoer uit Duitschland.

Men meldt uit Winterswijk aan de "N. R. Ct.": Het goederenvervoer uit Duitschland is
1010 hier de laatste dagen verbazend snel toegenomen. Zaterdag kwamen niet minder dan 11
treinen elk van circa 40 waggons, binnen. In totaal zijn deze week ten minste 1500
waggons binnengekomen, die door den nog beperkten goederendienst der H. IJ. S. M.
niet snel genoeg kunnen worden doorgezonden, zoodat ons emplacement thans weer gevuld
is met honderden waggons. In hoofdzaak zijn het steenkolen, die worden aangebracht,
1015 doch ook andere goederen, als ijzer, cement en zelfs stukgoederen. Wij vernamen, dat
er stukgoedzendingen van einde Juli hij waren, zoodat het niet onmogelijk is, dat
vele achtergebleven koffers van reizigers thans hun bestemming zullen bereiken.

Laatste Berichten.

1020 **Op het Westelijk oorlogstooneel.**

De terugtocht der Duitschers.

PARIJS, 13 Sept. (Reuter.) (Communiqué, 3 uur 's nam.) 1o. Op onzen linkervleugel zet
de vijand zijn terugtrekkende beweging voort. Hij heeft Amiens ontruimd en trekt
terug in oostelijke richting. Tusschen Soissons en Reims zijn de Duitschers
1025 teruggetrokken naar het noorden van de Vesle en zij hebben geen pogingen gedaan om
stand te houden aan de Marne; 2o. In het centrum houdt de vijand, die Révigny en
Brabant-le-Roi heeft verloren, zich nog staande in het zuiden van Argonne. Op onzen
rechtervleugel wijken de vijandelijke troepen, die aan de Meurthe lagen. Behalve St.
Dié en Lunéville hebben wij Raon l'Etape, Baccarat, Rémeville, Nomeny en Pont-à-
1030 Mousson weder bezet. Het Belgische leger is een krachtig offensief begonnen ten
zuiden van Lier.

BELGIE.

De uitval van het Belgische leger.

1035 ANTWERPEN, 13 Sept. (Eigen Bericht.) (Officieel.) Na vier dagen van heftigen en
hardnekkigen strijd is het Belgische veldleger uit de stelling van Antwerpen tot den
aanval overgegaan. De Duitschers zijn uit hun positie in den driehoek Brussel-Leuven-
Mechelen teruggetrokken onder bescherming van de eerste fortelinie. Het doel van den
uitval, die eerst slechts een operatie scheen tegen de observatietroepen, door de
1040 Duitschers tegenover Antwerpen achtergelaten, heeft groote uitbreiding genomen. De
vijandelijke verdedigingslinie was zeer sterk, dank zij de topografische gesteldheid
van de streek en de aardewerken, welke sinds een veertiental dagen was uitgevoerd. De
verplichting, tot iederen prijs deze stelling te behouden, noodzaakte de Duitschers
alle machten, waarover zij nog in België konden beschikken, te bewaren. Zoo trok het
1045 derde legercorps, tusschen Ninove en Uederbrakel, in alle haast naar Brussel terug om
den schok der Belgen te wederstaan. Het negende corps, op de baan Oudenaarde-Ruyen
werd eveneens teruggeroepen. Detachementen Landwehr en Landsturm, gelegerd ten zuiden
van Brussel, hebben aan de actie deelgenomen, evenals 16000 zeesoldaten, die sinds
eenige dagen te Brussel waren aangekomen. De uitslag biedt dus, ten opzichte van de
1050 geheele operaties der Fransche en Engelsche legers, een eer groot belang, daar door
tusschenkomst van de Belgen de twee genoemde Deutsche legercorpsen onmogelijk hulp
konden bieden aan de aftrekkende legers in het noorden van Frankrijk, zooals in de
officieele Fransche mededeelingen van 12 September is vastgesteld. Ten gevolge van de
concentratie der Deutsche troepen, in België beschikbaar, stond het Belgische leger
1055 aan het einde van den vierden dag tegenover een machtiger vijand dan ooit. Heden is
het op Antwerpen teruggetrokken. Het Belgische veldleger vormt een steeds groote
bedreiging tegenover den vijand, die verplicht zal zijn belangrijke machten te
immobiliseeren, welke hij in Frankrijk hoog noodig heeft. De verliezen, in deze vier
dagen geleden, zijn aanzienlijk; zij bewijzen de hardnekkigheid van den strijd.
1060 Evenals bij vorige ontmoetingen is de Deutsche artillerie inferieur gebleken aan de
Belgische, terwijl het aantal gekwetsten groot is, zijn de wonden weinig gevaarlijk.
Duitsche officieren bekenden, dat de Belgische soldaten koelbloedig zijn en het
geschut zeer moorddadig was.

1065 **FRANKRIJK.**

Een Opperrabbijn gesneuveld.

De *Figaro* deelt mede, dat de opperrabbijn van Lyon, Abraham Bloch, die bij het Fransche leger als aalmoezenier wae geplaatst, bij Saint-Dié is gesneuveld.

1070

DE OORLOG, 14 september 1914
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27816]

[Maandag 14 September 1914]

EDITIE VAN 4 UUR.

1075 **AVONDBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit twee bladen.**

DE OORLOG

1080 **De algemeene toestand. — De nederlaag der Duitsche legers. — De Russen in Oost-Pruisen. — De nederlaag der Oostenrijkers in Galicië. — Brieven en berichten uit de oorlogvoerende landen.**

De algemeene toestand.

1085 Hoewel van Duitsche zijde gisteren nog werd gemeld, dab de Duitsche kansen in den slag, die tusschen Seine en Marne geleverd werd gunstig te noemen zijn, is uit de Fransche en Engelsche berichten, die met groote uitvoerigheid het verloop van dien slag schetsen, duidelijk op te maken, dat de opmarsch der Duitschers in Frankrijk niet alleen is tot staan gekomen, maar dat de Duitsche legers zijn teruggeslagen, met aanzienlijke verliezen. De rechtervleugel is zelfs over een afstand van meer dan 60 K.M. tot benoorden de Aisne teruggedreven. Zoolang de Duitsche linkervleugel zich nog 1090 kon handhaven was dit resultaat niet met zekerheid te voorzien. Nu echter aan de Meurthe de Duitsche legers ook de terugtrekkende beweging moesten volgen, St. Dié, Lunéville en Pont-à-Mousson moesten ontruimen, is de nederlaag die de Duitschers daar leden volkomen.

1095 Wij hebben in ons Ochtendblad van heiden, in de breedvoerige telegrammen van Fransche en Engelsche zijde een duidelijk verhaal gegeven van de verschillende fasen van het gevecht, dat eindigde met de terugdrijving van de Duitsche legers. Het is onnoodig aan dit verhaal veel toe te voegen. In het kaartje, dat wij in dit nummer opnemen geven wij de lijn aan, waarin volgens de laatste berichten van Fransche zijde de 1100 Duitsche troepen zijn teruggeslagen. Maar de vervolging is nog niet ten einde, en wij weten thans nog niet tot hoever de terugtocht zal blijken voortgezet te worden. Dit zal in Duitschland, als het bekend wordt, zeker zeer diepen indruk maken. Hoewel het na wat de Duitsche troepen in de eerste maand van den oorlog hebben verricht, niet verwacht werd in Duitschland dat de groote ontmoeting met de Fransch-Engelsche legermacht zulk een resultaat zou hebben, schreef nog slechts enkele dagen geleden de 1105 Duitsche generaal Von Blume aan de "Köln. Ztg.": "Maar steeds opnieuw moet herinnerd worden, dat de weg naar het doel ver is, dat wij nog pas aan het begin staan van de opofferingen en het lijden, die wij zullen moeten dragen, opdat het einde van den strijd met het begin in overeenstemming zal zijn. Het gevaar dat men dit niet scherp genoeg in het oog zal houden is groot, wijl wij door den onafgebroken zegetocht van 1110 1870/71 verwend zijn." Het is nu wel gebleken, dat de strijd niet een "onafgebroken zegetocht" worden zal; dat integendeel ook voor de Duitsche legers nederlagen niet zijn uitgesloten. Nederlagen waarin groote verliezen zullen worden geleden. Voor het verdere verloop van den strijd zal deze Duitsche nederlaag van groote beteekenis blijken te zijn. Maar het de daarmede nog niet uit. Het is te verwachten, dat de 1115 Duitschers met alle kracht zullen beproeven deze "Schlappe" uit te wisschen. En dat daardoor de strijd om de Fransche grens nog feller worden zal.

1120 Te gelijk met den grooten slag in Noord-Frankrijk heeft het garnizoen van Antwerpen een uitval gedaan, in den rug van de Duitsche legers, om hen daardoor te noodzaken de troepen, die in België beschikbaar waren tegen de Belgen te keeren, zoodat zij niet naar Frankrijk konden worden gezonden. Tegen de Belgen trokken Duitsche landweer- en landstormtroepen op, benevens marinetroepen, die naar België gezonden waren, om de 1125 étappelinies te bewaken. Gedurende vier dagen duurde de strijd, waarin aan beide zijden aanzienlijke verliezen werden geleden. Toen werden de Belgische troepen binnen de linie van Antwerpen teruggetrokken. Terwijl van de Russische legers in Oost-Pruisen geen andere berichten worden vernomen dan dat de Russische linkervleugel voor Koningsbergen staat, meldt de generale staf uit Berlijn, dat het zuidelijker daarvan opereerend Russische leger vlucht voor de Duitsche troepen, met achterlating van vele duizenden krijgsgevangenen en meer dan 150 kanonnen. Daarentegen wordt van de

1130 gevechten tegen de Oostenrijkers in een breedvoerig relaas medegedeeld, dat zij tot
een groote overwinning over de Duitsch- Oostenrijksche legers hebben geleid. De
Russische berichten geven den indruk, dat de legers van Auffenberg en Dankl, nadat
gedurende zeventien dagen gestreden is, werden teruggedreven. De Oostenrijkers werden
1135 daar over de San teruggeslagen, meer dan 200 officieren en 30.000 man werden
krijgsgevangen gemaakt en vele kanonnen en mitrailleurs vielen den Russen in handen.
En uit het zuiden komt nu nog het bericht dat de inbezitneming van Semlin, door de
Servische troepen, wordt bevestigd. Semlin ligt aan de samenvloeiing van Save en
Donau, vlak tegenover Belgrado. Het is van daar echter een heel stuk weg, dat de
Serviërs moeten afleggen, wanneer zij volgens het bericht uit Nisj naar Boedapest
willen marcheeren, om zich daar met de Russen te vereenigen.

1140 **Op het Westelijk oorlogstoeleel.**
De Deutsche lezing.

1145 BERLIJN, 13 Sept. (W. B.) (Officieel.) De groote generale staf deelt mede: Op het
westelijk oorlogsterrein hebben de operaties, over welke tot dusverre nog geen
bijzonderheden gepubliceerd kunnen worden, geleid tot een slag, waarvan de kansen
gunstig zijn voor ons. De door den vijand met alle middelen verspreide, voor ons
ongunstige, berichten zijn onjuist.

1150 BERLIJN, 13 Sept. (W. B.) (Officieel.) Een uitval uit Antwerpen, waaraan drie
Belgische divisies deelnamen, is heden afgeslagen.

Schermutselingen.

1155 OSTENDE, 13 Sept. (Reuter.) De troepen ulanen met de 400 eclaireurs, die gisteren
reeds waren gezien, brachten den nacht door te Dixmuiden. Er hebben den geheelen
ochtend bij Zarren en Eessen schermutselingen plaats gehad tusschen dien troep en
soldaten en gendarmen, uit Ostende gezonden. Er zijn hier verscheiden gewonde
Duitschers aangekomen, benevens auto's en wapenen, op den vijand veroverd. Deze trekt
terug naar het Zuiden.

1160 **De verovering van Maubeuge.**

1165 BERLIJN, 14 Sept. (W. B.) Over de verovering van Maubeuge wordt door den
oorlogscorrespondent van het "Berliner Tageblatt" uit het groote hoofdkwartier
gemeld: "Voor De eerste maal in dezen veldtocht moest een Fransche vesting worden
vermeesterd, die met ver vooruitgeschoven forten en tusschenbatterijen voorzien was,
en waarop de vijand groote verwachtingen had gebouwd. Die tusschenbatterijen waren
verbonden met versterkte loopgraven, met talrijke bergplaatsen,
ijzerdraadversperringen, ingegraven geschutstanden en bovenal zeer sterke en
bewegelijke artillerie. Op het Noordoostfront waren pantserwerken aangebracht. Zes
1170 forten en zeven tusschenbatterijen, moesten worden genomen. Verdun en Antwerpen zijn
op dezelfde wijze bevestigd. De val van Maubeuge is het bewijs dat ook de door de
Franschen zoo hoog geschatte tusschenstellingen aan de vernietigende werking van onze
zware artillerie geen duurzamen weerstand kunnen bieden. Onder de gevangenen bevonden
zich 120 Engelschen, jongens van 18 tot 20 jaar."

1175 **Op het slagveld.**

1180 PARIJS, 14 Sept. (Reuter's speciale dienst.) Duizenden Parijzenaars bezochten Zondag
de slagvelden in de Marne-vallei. De straten waren des avonds vol met terugkeerende
reizigers, die allerlei zegeteekenen medebrachten, Deutsche helmen, granaatscherven,
wapens van allerlei soort. Dit slagveld bood een gruwelijken aanblik, overal liggen
lijken en granaatscherven. Langs de wegen worden uitgehongerde Duitschers voortdurend
gevangen genomen, in deerniswaardigen toestand, in insmerige, versleten kleeding, met
de voeten door de laarzen. Een Engelsche soldaat kwam te Meaux met vijf gevangen
genomen Deutsche soldaten. De terugtrekkende Duitschers hebben alles wat binnen hun
bereik kwam, vernield. Zij ledigden de kelders en in de kampementen worden tal van
1185 halfvolle champagne- en absinth-flesschen gevonden, die bewijzen hoe snel de aftocht
der troepen is geweest. De Fransche troepen zijn vol lof over de meerderheid hunner
artillerie. De Deutsche granaatkartetsen deden betrekkelijk weinig schade.

1190 LONDEN, 14 Sept. (Eigen Bericht.) De "Times" verneemt uit Bordeaux, dat de Duitschers
blijkbaar terugtrekken naar Charleville en Mézières (aan de Maas ten Westen van
Sedan). Het verdere lot van het Deutsche leger, dat in een gevaarlijke positie
verkeert in het zuiden van Argonne, is van niet veel beteekenis meer voor het
algemeene resultaat. De Duitschers vechten daar verwoed. In het Westen zijn de
Duitschers zoo goed als afgesneden. Gelukt het hun, zich door de linie Verdun-Toul

1195 heen te slaan, dan zullen zij aanzienlijke verliezen lijden. Uit Dijon verneemt het
blad, dat de Duitschers bij Nancy 20,000 en bij Lunéville 11,000 man verloren. Het
district Belfort is van vijanden bevrijd. Het Fransche leger heeft Thann en de
omgeving van Altkirch (beide in den Elzas) bezet. De Duitschers trekken terug van
Pont-à-Mousson en St. Die. Een en ander beteekent, dat vijf Duitse legers thans
1200 terugtrekken. De "Daily Mail" meldt, dat de geheele situatie veranderd is, doordat
generaal Pau te Versailles snel en in alle stilte een nieuw leger had gevormd,
bestaande uit eenige der beste corpsen van de oostgrens met andere corpsen, die zeer
sterk waren aan cavalerie. Den 3en September trok dit nieuwe leger door Parijs. (De
1205 terugtocht naar Charleville en Mézières, waarvan hierboven sprake is, betreft
vermoedelijk het Duitse leger ten Oosten van de Maas. Red. Hbl.)

Officieele Fransche berichten.

PARIJS, 13 Sept. (Reuter.) Officieele mededeeling van 11 uur n.m. Geen enkele
mededeeling is hedenavond van het groote hoofdkwartier ontvangen. De mededeelingen
1210 van gisteren en hedennamiddag hebben getoond, met hoeveel kracht onze troepen de
terugtrekkende Duitschers vervolgen. Het is natuurlijk, dat onder die omstandigheden
het hoofdkwartier niet tweemaal per dag bijzonderheden kan melden over de vervolging.
Al wat wij weten is, dat de voorwaartsche beweging van onze legers over de geheele
linie wordt voortgezet, en dat het contact met den vijand wordt behouden. De
1215 linkervleugel van het Fransche leger is de Aisne overgetrokken.

Op het Oostelijk oorlogstooneel.

De Russen in Oost-Pruisen.

BERLIJN, 13 Sept. (W. B.) (Officieel.) In Oost-Pruisen is de toestand uitstekend. Het
1220 Russisch leger vlucht in groote wanorde. Het heeft tot dusverre minstens 150 stuks
geschut verloren en er zijn 20 à 30,000 niet-gewonden krijgsgevangenen gemaakt.

PETROGRAD, 13 Sept. (Reuter.) De bladen berichten, dat de Russische linkervleugel
1225 reeds voor Koningsbergen staat.

PETROGRAD, 14 Sept. (Russ. Telegr. agentuur.) Een officieele mededeeling van den
opperbevelhebber meldt: Bij de noodzakelijkheid alle aandacht te wijden aan de
gebeurtenissen in Galicië, waar de ontwikkeling van het Russische succes met kracht
wordt voortgezet, waren wij voorloopig niet in staat een voldoende troepenmacht in
1230 Oost-Pruisen te onderhouden, om er den begonnen inval voort te zetten. Derhalve werd
de vooruitgang van het leger van generaal Rennenkampf, in de eerste dagen van
September in de lijn Gerdauen-Labiau gestaakt. Den 7en September gingen de Duitse
troepen tot den algemeenen aanval op dit leger over, en tegelijk tot een uitbreiding
in de richting der zijde grens. Het geaeccidenteerde terrein en de Masurische meren
1235 maakten echter een juiste schatting van de daar vereenigde troepen onmogelijk. Eerst
op 10 September werd een omtrekkende beweging tegen den linker vleugel van
Rennenkampf's leger opgemerkt. De beweging noodzaakte ons tot den terugtocht. Den
volgenden dag ondernamen wij, met het doel dit offensief van den vijand tegen te gaan
op enkele punten actieve operaties, die leidden tot de wetenschap, dat daar numeriek
1240 zeer overmachtige Duitse strijdmachten tegenover ons stonden. Op dat gedeelte van
het front wordt de strijd voortgezet.

LONDEN, 14 Sept. (Eigen bericht.) De "Daily News" verneemt uit Petrograd, dat de
1245 nederlagen bij Lublin de Oostenrijkers zoo hebben gedesorganiseerd, dat Rusland hen
kan verwaarloozen en al zijn krachten tegen Duitschland kan richte.

Het échec der Oostenrijkers.

BERLIJN, 14 Sept. 6.30 v.m. (W. B.) De oorlogscorrespondent van de "Berl. Lokalanz."
1250 bericht uit het Oostenrijksche oorlogsperskwartier: Hoewel de operaties op het
Galicische oorlogstooneel met groote verliezen voor beide partijen geëindigd zijn, is
de positie der Oostenrijkers voor de toekomst toch veelbelovend. De Oostenrijksche
staf koos het goede oogenblik, n.l. na het succes van Grodek en toen de Russen in
verwarring waren – om het leger terug te doen trekken naar een uitnemend voorbereide
en haast onneembare stelling, waar de troepen op adem kunnen komen en rustig
1255 versterkingen kunnen afwachten, om daarna het offensief met frissche krachten te
hernemen. Dat het Oostenrijksche offensief verliep, is te begrijpen, als men hoort,
dat de vijand over 350,000 man méér beschikte. De Oostenrijkers vielen met grooten
moed en élan aan, hetgeen ten deele de reusachtige verliezen verklaart – maar,
slaagden zij den eenen dag er in den vijand uit zijn stellingen te werpen, dan kwam
1260 deze den volgenden dag in dubbele getalsterkte terug. Menig regiment verloor alle

officiëren. Toen nu de in de omgeving van Lemberg in actie komende legers van Auffenberg en Dankl plotseling aangevallen werden door verrassend groote Russische troepenmassa's, welke zich stoutmoedig tusschen hen in schoven, waardoor de legers van Auffenberg en Dankl terug moesten trekken, bleef ook voor de overige
1265 Oostenrijksche legergroepen, die reeds, in een bloedige en taaie worsteling ongeveer twintig K.M. terrein gewonnen hadden, niets anders over dan zich aan te sluiten bij de achterwaartsche beweging naar de vooraf gereed gemaakte opnamestellingen. Hetgeen ons bij dit alles troosten moet is het feit, dat de Russen niettegenstaande hun geweldige overmacht, er nog erger aan toe zijn dan de Oostenrijkers. Volgens hetgeen
1270 de krijgsgevangenen vertellen heerscht aan Russische zijde het grootste gebrek. Vooral gaat het hun gewonden slecht, daar de gezondheidsdienst zeer onvoldoende moet zijn.

In het Verre Oosten.

1275 **In de kolonie Nieuw-Guinea.**

LONDEN, 13 Sept. (Reuter.) Bij het gevecht te Herbertshöhe in den Bismarck-archipel zijn twee Duitsche officieren, waaronder een majoor, vijftien onderofficieren en 53 Indische politie-soldaten krijgsgevangen gemaakt. De verliezen der Duitschers zijn nog niet nauwkeurig bekend, er moeten er echter tusschen de 20 en 30 gesneuveld zijn.

1280

DUITSCHLAND.

Officieele Duitsche mededeelingen.

Het Duitsche consulaat-generaal ontving van het Departement van Buitenlandsche Zaken te Berlijn een telegram, waaraan wij het volgende ontleenen: Te Marseille werden,
1285 volgens de "Petit Marseillaise" van 9 dezer, Duitsche krijgsgevangenen door het gepeupel met stokslagen en steenworpen aangevallen. Gewonden te Namen, gevangen Fransche soldaten van het 45ste regiment, verklaarden, dat hun regiment reeds den 30sten Juli in vrachtauto's naar Namen is gebracht. Hiermede is opnieuw bewezen, dat de neutraliteit van België het eerst door Frankrijk in verstandhouding met België is geschonden. Volgens de Engelsche Kamer van Koophandel is in Augustus de Engelsche invoer met ruim 15 millioen pond, de uitvoer met ruim 20 millioen pond gedaald. Hieruit blijkt hoe gevoelig de Engelsche handel wordt benadeeld door de snelle
1290 Duitsche kruisers en door den mijnen-oorlog aan de Engelsche kust. Volgens Londensche berichten is de staking van den Engelschen stoomvaartdienst tusschen Folkestone en Ostende noodzakelijk geworden. Engeland tracht laatstelijk de publieke opinie in
1295 neutrale staten op een dwaalspoor te brengen door valsche berichten met een beroep op Duitsche bronnen als Wolff-telegram te verspreiden.

Het Duitsche échec.

1300 LONDEN, 11 Sept. (Reuter.) Een telegram aan de "Daily Express" van 13 Sept. uit Genève meldt: Niettegenstaande alle Duitsche voorzorgsmaatregelen, is de tijding van het Duitsche échec toch over Zwitserland in Duitschland doorgedrongen. Het bericht verwekte, na de reeks overwinningen, diepe wanhoop. De menigte in de straten riep: "Zegt ons de waarheid, geeft ons berichten." De bureaus der dagbladen in München zijn
1305 gesloten uit vrees voor onlusten. Het Duitsche volk zegt: "Als de Franschen ons reeds verslaan - wat zullen de Russen dan doen. We zijn verloren."

v. Bethmann-Hollweg contra Asquith.

1310 KOPENHAGEN, 13 Sept. (W. B.) Ritzau's Bureau ontving van den Rijkskanselier de volgende mededeeling: De Engelsche premier heeft in zijn redevoering in de Guildhall voor Engeland de rol van beschermer van de kleinere en zwakkere mogendheden opgeëischt en gesproken over de neutraliteit van België, Nederland, Zwitserland, welke door Duitschland bedreigd zou worden. Inderdaad, wij hebben de Belgische neutraliteit geschonden, aangezien de bittere noodzakelijkheid ons daartoe dwong;
1315 maar wij hadden België beloofd zijn integriteit te zullen handhaven en schadevergoeding te zullen geven, indien het rekening wilde houden met de noodzaak, waarin wij verkeerden. België zou dan evenmin iets te lijden hebben gehad als bijv. Luxemburg. Had Engeland als beschermer van zwakkere staten België een ontzaglijk leed willen besparen, dan had het aan het Belgische volk moeten aanraden ons voorstel aan te nemen. Verdedigd heeft het België, voor zoover ons althans bekend is, niet. Is Engeland werkelijk zulk een onbaatzuchtig beschermer? Het is ons bekend dat in het Fransche krijgsplan een opmarsch door België voorzien was om in de onbeschermden Rijnprovincie te vallen. Is er werkelijk iemand, die gelooft, dat Engeland dan tegen Frankrijk zou zijn opgetreden ter bescherming van de Belgische vrijheid? De
1320 neutraliteit van Nederland en Zwitserland hebben wij angstvallig geëerbiedigd; met de pijnlijkste nauwgezetheid hebben wij gewaakt tegen overschrijding van de
1325

1330 Nederlandsche grens in Limburg. Het is opmerkelijk, dat Asquith slechts gewag maakte van België, Nederland en Zwitserland, niet echter van de Scandinavische landen. Wellicht heeft hij Zwitserland genoemd met het oog, op Frankrijk — maar Nederland en België liggen tegenover Engeland aan de andere zijde van het Kanaal. Daarom maakt Engeland zich voor de neutraliteit dier beide landen zeer warm. Waarom zwijgt Asquith over de Scandinavische rijken. Misschien omdat hij weet, dat wij er niet aan denken de neutraliteit van die landen te bedreigen? Of zou Engeland soms voor een actie in de Oostzee of voor de Russische operaties de Deensche neutraliteit niet willen eerbiedigen?

1335 Asquith wil doen gelooven, dat de strijd van Engeland tegen ons een strijd is van de vrijheid tegen geweld. Aan deze wijze van voorstelling van de zaken is de wereld echter reeds gewoon geraakt. In naam van de vrijheid heeft Engeland met geweld en het meest grove egoïsme zijn groot koloniaal rijk gesticht; in naam van de vrijheid heeft het nog kort geleden de onafhankelijkheid van de Boerenrepublieken vernietigd; in naam van de vrijheid ondervindt Egypte thans een behandeling in strijd met de internationale verdragen en een plechtig gegeven belofte; in naam van de vrijheid trachtte Engeland door vernieling van den Duitschen kabel te beletten, dat de waarheid aan de wereld bekend wordt. Maar de Engelsche minister-president dwaalt. Sinds Engeland zich met Rusland en Japan heeft verbonden tegen Duitschland, heeft het een nog nimmer in de geschiedenis voorgekomen miskenning van de beschaving verraden en daardoor de verdediging van de zaak der vrijheid van de Europeesche volkeren en staten overgedragen aan het Duitsche zwaard. Het stuk is ondertekend: v. Bethmann-Hollweg.

1350 **Zorg voor gewonden.**

1355 BERLIJN, 14 Sept. (W. B.) Uit Pforzheim wordt gemeld, dat de in het veldlazaret opgenomen gewonde Franschen behoefte gevoelen aan het lazaretbestuur dank te betuigen voor de wijze van behandeling. In een schrijven wordt gezegd: "Een kameraad, die ondanks de ons allen ten deel geworden zorgvuldige verzorging op sterven ligt, verzoekt ons te verklaren, dat zijn laatste woord een woord van dank is en van hulde voor de hooghartigheid van het Duitsche volk en voor de wijze, waarop ook vreemde gewonden worden verpleegd."

1360 **Duitschlands verzorging met levensmiddelen.**

1365 Men schrijft ons uit Duitschland: Duitschland heeft dit jaar een goeden oogst gehad. Reeds het vorige jaar bracht een buitengewoon grooten oogst. Weliswaar is in enkele Deutsche streken de hoeveelheid van het graan iets geringer dan in het vorige jaar, maar niettemin is het koren dit jaar van zulk eene goede qualiteit, dat de waarde van dezen oogst die van het vorige jaar nog overtreft. Natuurlijk is de invoer van buitenlandsch broodgraan in het Deutsche Rijk niet onbelangrijk. Naar de officieele statistiek werden in het jaar 1913 ongeveer 360,000 tonnen rogge en 2,780,000 tonnen boekweit ingevoerd. Uitgevoerd werden in hetzelfde tijdperk 1 millioen tonnen rogge en meer dan 3/4 millioen tonnen boekweit. Ofschoon de invoer van het graan den uitvoer overtreft, zoo blijft ons toch nog een uitvoeroverschot van 400,000 tonnen boekweit en roggemeel, dat nu natuurlijk in het binnenland blijft. Door deze gunstige positie kan er in 't geheel geen sprake van zijn, dat de verzorging van het Deutsche volk met brood in gevaar is: buitendien is er nog een groot overschot uit den oogst van het vorige jaar in de pakhuisen, terwijl in dit jaar op een oogst van 16-17 millioen tonnen broodgraan gerekend wordt. De geheele oogst wordt dit jaar op ongeveer 30 millioen tonnen geschat. Dat deze schatting door de betrokken personen juist is, ziet men duidelijk uit de rustige en kalme houding van de Deutsche markt. Nog gunstiger dan de broodverzorging is de verzorging van het Deutsche volk met vleesch. De Deutsche stallen waren nog nooit zoo sterk gevuld als tegenwoordig. Zeker zal de invoer van gerst worden verminderd. Daar echter de aardappeloogst in doorsnee uitmuntend schijnt te worden, zoo zullen zeker de talrijke Deutsche drogerijen in staat zijn, gedroogde aardappelen voor het mesten der varkens te leveren. Door den uitmuntenden hooioogst behoeft het aantal runderen niet verminderd te worden, zoodat er ook aan melk en boter geen gebrek is. In ieder geval zal zich het Deutsche volk uit eigen kracht en van de voortbrengselen van eigen bodem tot aan den volgenden oogst rijkelijk kunnen voeden. Er komt bij, dat de invoer en uitvoer ten deele niet afgesneden zijn. In de Oostzee is het regelmatige scheepsverkeer hersteld en de Noordzee is, het Engelsche deel uitgezonderd, vrij van Deutsche zeemijnen. Door Nederland, Denemarken, Zweden, Italië en andere neutrale staten worden de handelsbetrekkingen met Duitschland weer opgenomen. De Deutsche invoerafgiften op noodzakelijke levensmiddelen zijn opgeheven en de vrachttarieven op de Deutsche spoorwegen zijn beduidend lager geworden.

De terugtocht der Duitschers in Frankrijk.

1395 Door zwarte lijnen is op onze kaart aangegeven de gevechtlijn in Noord-Frankrijk op
7 September en de (vermoedelijke) gevechtlijn zooals zij Zondag, na den terugtocht
der Duitschers, was. De lijn van 7 September, loopende van Nanteuil-le-Haudouin in
het Westen over Meaux, Sézanne, Vitry-le-François naar Verdun in het Oosten, werd in
1400 het begin der vorige week in een Fransch telegram meegedeeld. De tweede lijn, die van
13 September, is getrokken op grond van de jongste berichten van den Duitschen
terugtocht. Soissons aan de Aisne is door de Franschen bezet, de Engelsche cavalerie
is te Fismes aan de Vesle (een zijrivier van de Aisne, waaraan ook Reims ligt) en de
1405 Duitschers hebben zich benoorden deze rivier teruggetrokken. Omtrent een herneming
van Reims door de Franschen wordt nog niets gemeld, evenmin als van Chalons. Daaruit
valt wellicht op te maken, dat deze steden nog in Duitsch bezit zijn. In het centrum
zijn de Duitschers teruggeweken noordelijk van de lijn Vitry-Révigny. In het oosten
eindelijk, aan de grens van Elzas-Lotharingen is hun linkervleugel teruggedrongen,
blijkende uit de bezetting door de Franschen van St.-Dié, Lunéville, Raon l'Etappe,
Baccarat, Nomeny, Pont-à-Mousson.

1410

BELGIË.

Te Antwerpen.

De Antwerpsche "Matin" is verontwaardigd, dat, terwijl talrijke Belgen met de wapens
in de hand ter beschikking van het vaderland staan, nog zoovelen gevonden worden, die
1415 dag in, dag uit niets uitrichten en den tijd dooden in de parken, waar zij sigaartjes
zitten te rooken en wachten tot het later wordt. De militaire overheid heeft
werkkrachten noodig – welnu, zoo raadt het blad aan, houdt eens een klopjacht en ge
zult gezonde en flinke kerels genoeg krijgen, die de handen uit den mouw kunnen
steken. Allen, die niet afdoende kunnen bewijzen, dat zij dringende werkzaamheden te
1420 verrichten hebben, moeten dan maar goedschiks of kwaadschiks aan het werk gezet
worden. Het mes snijdt dan van twee kanten: in de eerste plaats krijgt de militaire
overheid de noodige arbeidskrachten en in de tweede plaats behoeft de goedgezinde
burgerij zich niet langer te ergeren bij het zien van die nietsdoeners, die zich maar
amuseeren en pret onder elkaar hebben, terwijl geheel België gebukt gaat onder het
1425 leed, dat het vaderland getroffen heeft. In hetzelfde blad wordt met vette letters
een mededeeling van de politie afgekondigd, waarbij deze bekend maakt geconstateerd
te hebben, dat in keukens, veranda's en van de straat afgelegene gedeelten van
woningen hel licht gebrand wordt na het uur, waarop elk licht gedoofd moet zijn. De
burgemeester brengt daarom ter kennis van de burgerij, dat hij zich verplicht acht
1430 bij de militaire autoriteiten klachten in te dienen over deze handelwijze, welke in
strijd is met de maatregelen, genomen in het algemeen belang.

Laatste Berichten.

(Ontvangen na het ter perse, gaan van dit nummer.)

1435 **De nederlaag der Montenegrijnen bij Bileka.**

Over de nederlaag der Montenegrijnen bij Bileka, waar zij door de Oostenrijkers onder
generaal Pongracz werden verslagen, melden de Weener bladen: De in de linie Awowatsj-
Lepnik staande 3e bergbrigade begon op 30 Augustus de aanvallende beweging tegen de
Montenegrijnen, die een aanval op Bileka voornemens waren, dien zij door een
1440 bombardement van drie dagen hadden voorbereid. Generaal Pongraez gaf bevel tot den
algemeenen aanval op den, in aantal sterkeren vijand, die door Servische en Russische
officieren werd aangevoerd. Het bevel over de Montenegrijnen werd gevoerd door den
brigade-generaal Woekotitsj, een der beste Montenegrijnsche officieren. De
Oostenrijkers wierpen reeds bij den eersten aanval de Montenegrijnen uit de door
1445 aarden werken beschermde posities. Doch de Montenegrijnen slaagden er in zich weer te
verzamelen en tegenaanvallen te ondernemen. In den avond van den tweeden dag werden
de Montenegrijnen, na door de bergartillerie krachtig beschoten te zijn bij een
bajonetaanval uiteengedreven. 150 Montenegrijnen werden gevangen genomen.

1450

BELGIË.

Te Brussel.

Een onzer lezers, die ook in de laatste dagen Brussel bezocht heeft, heeft een
anderen indruk gekregen van de houding der Brusselsche bevolking dan die geteekend in
den brief van onzen medewerker van Vrijdag j.l. Hij verzoekt ons dien indruk te mogen
1455 weergeven en wij hebben daartegen geen bezwaar. Hij schrijft: "Zowel te Brussel als
overal waar wij kwamen vonden wij de stemming der Belgische bevolking in De hoogste
mate ernstig en gedrukt en geheel in overeenstemming met de ramp, welke het land
getroffen heeft. "Voor wie Brussel kent in gewone tijden, gelek de stad uitgestorven

1460 en dood. Er was geen sprake van eenige opleving. De meeste winkels gesloten, de
1465 straten leeg en saai, de cafés en restaurants ontvolkt en in de betere buitenwijken
bijna alle huizen gesloten en verlaten. "Geloof u me, overal was de stemming even
gedrukt en de weinige menschen welke wij in de cafés aantreffen, onderhielden zich
1470 fluisterend met elkaar. "En dat er van een vroolijke picnic op de ruïnes van Leuven
geen sprake was, behoef ik u toch heusch niet te verzekeren. "Dat er nieuwsgierigen
uit omliggende plaatsen waren heengetrokken, om de verwoesting Van hun prachtige
academiestad in oogenschouw te nemen, is toch niet te verwonderen en kan men zich
toch zeer goed begrijpen. "De uitdrukking van ontzetting en wanhoop op de gezichten
en de vele betraande oogen, welke wij hier, zoowel als hij de puinhoopen van het
totaal verwoeste Dinant aantreffen, deed me beseffen, wat er in het hart van de arme
Belgen hij het aanschouwen van dat alles moet zijn omgegaan."

BELGIË.

De Duitschers in België.

1475 Het "Handelsblad van Antwerpen" publiceert den inhoud van een algemeene order, welke
in het bezit was van een der gevangen genomen Landsturmmannen. De dagorder is 5
September te Aerschot uitgegeven. Daarin wordt allereerst gewaarschuwd tegen het
veelvuldig gebruik van rauwe vruchten. Dan zegt de bevelvoerende officier, dat hem
ter oore is gekomen, dat velen het gebruik van de landstorm buiten de Deutsche
1480 grenzen in strijd met de wet achten. Zonder twijfel, heet het in de order, moet de
landstorm gebezigd worden voor garnizoensdienst. Slechts bij keizerlijk besluit kan
deze formatie ook in vijandelijk land gebruikt worden. En dit besluit nu is
afgekondigd. Verder zegt de order: Den manschappen moet duidelijk gemaakt worden, dat
in dezen oorlog het bestaan van Duitschland op het spel staat. "Zoo onze talrijke
1485 vijanden, die ons in aantal overtreffen, overwinnen, zal dit voor Duitschland
ongetwijfeld groote ellende beteekenen. Het land zullen zulke lasten opgelegd worden,
dat we pas na verloop van zeer langen tijd weer het welzijn van thans zullen kunnen
genieten. Daarom was het noodzakelijk, dat de geheele landstorm werd opgeroepen. Wie
zijn plicht doet, doet dit voor eigen haard, voor vrouw en kind. In de laatste dagen
1490 hebben enkele mannen van het bataljon teekenen van vrees gegeven – ik hoop, dat dit
niet meer zal gebeuren. Elke inbreuk op de tucht voor den vijand wordt gestraft met
gevangenis en lafheid met den dood".

ENGELAND.

(Van onzen eigen berichtgever.) LONDEN, 11 September.

Van dichtbij en van verre.

1495 Welk nieuws wordt er vermeld in de Nederlandsche nieuwsbladen? Wat gebeurt er in ons
goede vaderland? Hoe is er de stemming? Ik weet het niet – particuliere brieven zijn
schaars, kranten krijgen wij niet meer, nu al bijna niet gedurende veertien dagen.
Het waarom is ondoorgrondelijk. Waarom worden ons onze kranten onthouden? Mogen wij
1500 niet weten welke de Deutsche berichten over den gang der krijgsbedrijven zijn? Acht
de censor dit gevaarlijk voor ons Hollanders? Begrijpe wie het kan – als Nederlanders
zijn wij zoo neutraal mogelijk, doch zelfs een neutrale Nederlander houdt er een
meening op na en bovendien een zéér groot aantal Nederlanders hier is om deze of gene
reden reeds jarenlang genaturaliseerd; ik geloof niet dat er érg veel Nederlanders te
1505 Londen wonen, die in dezen oorlog niet aan de zijde der Engelschen staan – waarom
onthoudt men ons de Nederlandsche kranten? Maar onder die omstandigheden moeten wij
ons tevreden stellen met hetgeen wij hier van het oorlogsterrein te weten komen uit
de officieele mededeelingen en uit de Engelsche pers en die berichten zijn de laatste
dagen voor de geallieerden zeker geruststellend; de Duitschers werden in Noord-
1510 Frankrijk teruggedreven en de Deutsche staf schijnt de geleden nederlagen ook te
erkennen. De stemming is hier zeker veel bemoedigender geworden en nu het Engelsche
volk beslist is ontwaakt; nu de Britten zich in hun duizenden onder de vanen komen
scharen, gaat men hier de toekomst blijmoedig tegen.
Gisteravond keken de menschen steeds naar het luchtruim. Er was officieel vermeld dat
1515 men boven Londen vermoedelijk luchtschepen zou zien, doch dat men zich over de
bedoeling er van niet ongerust zou behoeven te maken, het zouden geen Zeppelins zijn,
doch Engelsche luchtschepen, die boven de stad zouden verkennen. In verband daarmee
was de burgerij gevraagd aan de gevels zoo weinig mogelijk electricisch verlichte
reclames te ontsteken, de stad zooveel mogelijk in duisternis te houden, opdat de
1520 luchtschepen beter verkenning zouden kunnen doen. Dientengevolge ontbraken
gisteravond de verlichte borden in de buurt van Piccadilly en reden de trams met de
gordijnen neergelaten, gansch andere aanblik, dan wij hier gewoon zijn. Het heeft een
goeden indruk gemaakt dat de Regeering officieel de taak op zich genomen heeft den
Belgischen uitgewekenen ter hulpe te zijn; insamenwerking met het Belgische comité

1525 worden de vluchtelingen nu van voedsel en kleding voorzien en overal ondergebracht,
waar men maar gastvrijheid wil verleenen; er zal nog heel wat te doen zijn, want er
wordt berekend dat nog ongeveer 50,000 menschen uit het ongelukkige België te wachten
zijn. Tal van onze landgenooten staan er hier ook droevig voor. Het aantal dergenen
1530 er die hun betrekking in sigarenfabrieken e. d. verloren hebben en er melden zich
reeds aan, die tot dusver te Parijs arbeid hadden, doch die stad moesten verlaten en
naar hier uitweken. Het bestuur doet wat het met mogelijkheid kan om zooveel
mogelijk ter hulpe te zijn.

1535 In de "Times" las ik heden de mededeeling van een correspondent, die de mobilisatie
van Kozakken op een grensdorp van Mongolië bijwoonde. Het verhaal is lezenswaardig
genoeg om er hier een deel van weder te geven, omdat het een kijk geeft op de
Russische toestanden in dat verwijderd gedeelte van het oorlogsterrein. De schrijver
deelt allereerst mede hoe op 31 Juli in dat verafgelegen dorp koeriers te paard de
1540 tijding kwamen brengen dat het oorlog was en dat ieder mobiliseeren moest, dat de
Tsaar zijn kozakken had opgeroepen en mannen en paarden voor het Gouvernements-gebouw
werden gekeurd. Tegen wie gevochten zou moeten worden wisten de menschen in dat deel
van Rusland aanvankelijk niet. Eerst heette "het dat de oorlog zou gevoerd worden
tegen China, daarna sprak men over Japan toen over Engeland; eerst na vier dagen
lekte er iets meer beslist uit. "Een geweldige oorlog, zeide toen een boer tot den
1545 schrijver, "dertien landen zijn er in betrokken – Engeland, Frankrijk, Rusland,
België, Bulgarije, Servië, Montenegro, Albanië, tegen Duitschland, Oostenrijk,
Italië, Rumenië, Turkije. Twee dagen later riep een ander telegram alle mannen op
tusschen de 18 en 43 jaar. Verbazend, dat Rusland dadelijk reeds zijn reservisten
ging mobiliseeren op 5000 werst van de plaats der vijandelijkheden! Dag aan dag
1550 werden de paarden gekeurd – een paard, dat niet in staat zou zijn vijftig mijl per
dag te doen, werd niet aan genomen. Op den dag dat men gaan zou, kwam er een telegram
van Petersburg bevelende dat de vodka-winkel, die gedurende de groote afschaffers-
beweging in Rusland gesloten was geweest, gedurende één dag open zou mogen zijn.
"Welk een tooneelen kon men dien dag zien", vervolgt dan de correspondent. "Alle
1555 mannen in het dorp waren soldaat geworden en zaten op hun paarden. Om acht uur in den
ochtend werd de kom met het heilige water uit de kerk gebracht en met brandende
kaarsen buiten neergezet op de in zonlicht badende berghelling. Daar kwamen al de
Kozakken samen en al hun vrouwen in allerlei kleurige katoenen kleding, en met
betraande oogen kwamen zij naar de laatste godsdienstige afscheids-plechtigheid. De
1560 priester met zijn lange haren, het hoofd ongedekt, gestoken in zijn schreeuwend-
blauwe toga, kwam uit de kerk en achter hem gingen de oude mannen van het dorp,
dragende de staven en banieren der kerk, daarna het dorps-koor, zingende. Een
zonderling geluid van snikken en zingen door elkaar steeg op ten hemel uit de menigte
buiten het houten dorp en die eigenaardige verzameling vrouwen te voet was
1565 gegroepeerd om een lange, dubbele rij van krachtige ruiters.
De dienst had plaats en eerst toen vernamen wij het bijkans ongelooflijke feit dat de
oorlog zou gevoerd worden tegen Duitschland; het maakte het uur, de handeling en de
plaats nog sprekender. Ik althans begreep wat het beteekende ten oorlog te gaan tegen
Duitschland en de toekomst, die wachtte. "God is met u," zeide de priester in zijn
1570 predikatie; terwijl de tranen hem langs de wangen vloeiden. "God is met u, geen haar
op uw hoofd zal verloren gaan. Keert niet uw rug tegen den vijand. Bedenkt dat, zoo
gij zulks doet, gij het eeuwig heil van uw ziel in gevaar brengt. Bedenk ook dat een
brief, een briefkaart – een enkele regel – gretig zal gelezen worden door allen, die
gij achter laat. – God zegene zijn getrouwe dienaren!" Toen het Bijbel-stuk gelezen
1575 was, verdrongen zich de soldaten om hun hoofden onder den Bijbel te houden. Zij zagen
er uit als "dienaren Gods" die soldaten op hun knieën in het stralend zonlicht, de
grootte Bijbel rustende op hun hoofden. Elke soldaat steeg af en knielde neder in
gebed; elke soldaat kuste ten slotte het kruis, dat de priester in zijn hand hield en
zijn voorhoofd werd gesprenkeld met heilig water. En zoodra dat geschied was, verliet
1580 hij den priester, nam zijn paard aan den teugel, zocht zijn moeder en vrouw onder de
wachtende menigte, omhelsde hen, en werd gezegend onder snikken dat hartroerend was.
Weg! Weg! Twee mijlen buiten het dorp was een os geslacht en werd het vleesch bereid
aan den kant van den weg en groote flesschen voska wachtten in het gras. De soldaten
stegen weder in den zadel en reden door de menigte vrouwen, oude mannen en kinderen
1585 en velen volgden hen naar de plaats waar de pic-nic zou plaats hebben. De os werd
gebraden boven een groot vuur aan den kant der rivier en de groene berken trilden
onder den rook. De Kozakken kwamen vlug aan, kwamen van hun paarden en bonden die aan
de boomen vast. Emmers, ketels en glazen werden te voorschijn gehaald uit een schuur,
ook tal van borden, doch geen tafels. Daar was soep en geroosterd vleesch en vodka
1590 voor allen. Eerst werden de kruiken drank geledigd in emmers en ketels en verdeeld

1595 onder de mannen, die zulks zelve deden. De beker ging rond en de gezondheid werd gedronken van den Czaar, van Rusland, van hen zelve. Terwijl de vodka werd rondgegeven, werd gelet op de kookketels en zoodra de toosten gedronken waren, werd de soep verdeeld; ieder man hield zijn bord terwijl hij stond, bracht de heete soep
1600 aan zijn lippen, blies die en poogde ze te genieten – lepels waren er niet. Het vleesch werd gesneden en ruwweg gegeten en daarna werd de rest van de vodka gedronken. Slechts een zeer kleine hoeveelheid was ervan verstrekt, doch genoeg om op te winden deze vatbare zielen der mannen, die zoo juist aan een aangrijpende godsdienstige plechtigheid hadden deelgenomen en tot tranen geroerd waren door het
1605 afscheid van huis. Een man hield een roebel in de hoogte, toonde het borstbeeld des Keizers en alle soldaten zongen: "God beware den Tsaar" en dansten om het muntstuk. De Ataman – hoofdmans der Kozakken – werd opgenomen, schouder-hoog opgetild, driemaal in de lucht gegooid en wéér opgevangen met hoera's – een groote, zware, gebaarde militair. Een aantal soldaten kwam zelfs op mij toe en vatten mij aan, zeggende: "Laten wij u een beurt geven", en ik had moeite om weg te komen. De schuimende kleine rivier spoedde zich voort onder de berken-boomen; de paarden wachtten in de schaduw, de mannen dansten en zongen, de vrouwen weenden en snikten. Dat duurde zoo een uur en toen gaf de commandeerende officier het bevel weder op te stijgen. De lange tocht en afscheid nemen begonnen toen in vollen ernst. En ook toen
1610 nog vergezelden vrouwen te paard hun mannen twintig, dertig mijl ver, namen toen afscheid, keken hen na totdat zij aan den horizon in een wolk van stof uit het gezicht verdwenen. Zoo zond Rusland van de grens van Mongolië zijn mannen weg om te gaan vechten op de ver-afgelegene vlakten van Oostenrijk en Polen".

1615 **AMERIKA.**

Het Deutsche militarisme.

LONDEN, 13 Sept. (Reuter.) Uit New-York wordt geseind: De "New-York World" bevat een artikel tegen het Deutsche militarisme, waarin o.a. wordt gezegd: Europa en het
1620 militarisme is verdwenen. Een "vrede op papier" is niet mogelijk. Deze oorlog moet de beschaafde wereld bevrijden van de militaire autocratie, anders zullen al het lijden en het bloedvergieten nutteloos zijn geweest.

Onder de Zeelieden te Rotterdam. II

1625 Daar Jan Brantzen, de zeeman, die mijn interview-slachtoffer moest zijn, nu ongeveer een dag of drie te Rotterdam kon wezen, had ik de reis weer ondernomen. Na onderweg tweemaal 'n minuut gewacht te hebben, omdat er 'n brug open stond, waarvoor de rij van sleeperswagons maar aangroeide – en na gezien te hebben hoe de "Kalverstraat" van Rotterdam ontsierd wordt door de geweldige reclameborden tegen de viaduct aan, die
1630 haar overspant... (ja, Rotterdam is een "werkstad") kom ik aan de "Boompjes". Vriendelijke naam, als voor een grachtje in een oud Hollandsch stadje, een grachtje met groenen glans in 't stilstaand water. Maar hier is 't water grijs, is de rivier een geweldig groote werkplaats. Overal staan de groote nuchtere ijzeren kranen als met uitgestrekte armen zwijgend gereed om 't werk aan te pakken. Als nijdig blaffende trekhonden schieten de sleepbootjes door 't water en de Rijnaken volgen als geduldige
1635 lastdieren met breed rug. De veerpont, hoog ijzeren gevaarte, die er Amerikaansch uitziet, steekt over. Een enkel jacht, wit als een zwaan, een vogel van weelde, gaat haastig opzij. De verslaggever ging naar 't Bureau van Zeetijdingen op de Leuvehaven. "De groote en de kleine post" noemt men het daar. De groote post wijst de schepen
1640 aan, die Maassluis gepasseerd zijn. De "kleine" wijst aan, waar de schepen te Rotterdam liggen, en den naam van den cargadoer. Een man was bezig de bordjes voor de vertrokken schepen weg te nemen en de nieuwe er in te zetten. Veel notitieboekjes kwamen te voorschijn. Klerken van reeders stonden te schrijven – de beambte van 't Engelsch consulaat, zeelieden keken toe en 'n paar vrouwen ook. Men vindt in die
1645 scheepsnamen een wonderlijke bloemlezing van geschiedenis, mythologie, aardrijkskunde... "Santa Ursula" naast "Hercules", "Sparta naast "Kurdistan", Ary Scheffer" naast "Bismarck".

't Schip met 't interview-slachtoffer Jan Brantzen was binnen. De verslaggever weg. Niet zonder 't internationale der omgeving te waardeeren. Tegen de bronzen
1650 lantaarnpalen voor 't gebouw leunden een paar roetzwarte negers, zoo stil of ze een beeldgroep in een wijde marmere vestibule waren, en 'n paar West-Indiërs, vlak bij, kochten van 'n fruitwagen de bananen van hun land. Ik had nu den tijd. Mijn slachtoffer zou ik wel vinden. Waar precies, wist ik niet. Eerst stapte ik bij den waterschout binnen. Daar was men aan 't monstereeren. Men heeft er voor elk schip een
1655 legger, de "monsterrol". Daarop staan de namen al ingevuld volgens de opgaven van de reeders. Men roept nu en dan af: "Voor de "Eleonore". Is de stuurman er? De bootsman!

De stokers! De kok?" Eén of twee van de opgeroepenen zijn er in den regel onder de wachtenden. Ditmaal is er ook een lange dunne kerel. - Jan van Dongen" leest de ambtenaar. - "Present". Maar de manier, waarop hij aarzelend zijn naam zet bevredigt den toezienden ambtenaren niet. - "Laat de papieren nog eens kijken (hij geeft ze). 1660 "Zoo, zoo. Op welk schip heb je gevaren vóór de "Ariadne"!" (Daarvan heeft hij een getuigschrift). - "Nergens op", zegt de man, brutaal. Dan zoekt men de kaart van Jan van Dongen op. Die blijkt nog op twee andere schepen gevaren te hebben. - "Nee, vriend", zegt de oudste klerk. "Ga jij maar heen. Jij bent Jan van Dongen niet." - 1665 "M'n papieren... " - "Nee, die houden we. Als 't je met bevalt, moet je ons maar aanklagen." De man gaat mopperend heen. - "Dat was nu een "dalver", zeggen mij de ambtenaren. Op mijn vraag lichten ze me nader in: "Dalvers" zijn van die lui die eens in de twee jaar 'n zeereis meemaken, dan de rest van dien tijd aan den wal leven, meestal in de buurt van 't Zeemanshuis te vinden zijn, en zich vastklampen aan 1670 allerlei kennissen en halve kennissen, die pas afgemonsterd zijn. "Bietskommers" heeten ze te New-York - 't lompenproletariaat van 't zeevolk, dat daar de klikjes op de schepen aan den kaaikant opeet. "Maar hoe komt hij aan die valsche papieren?" vraag ik. Men lacht. - "Die zijn er genoeg te krijgen". Men laat mij een aantal getuigschriften zien, bij de afmonstering afgegeven. De drukletters der opschriften: 1675 Koninklijke Stoomvaartmaatschappij, enz. zijn met de pen zeer verdienstelijk nagemaakt. De stempels van de reederijen zijn met eiwit overgedrukt van echte stempels - de handteekeningen van gezagvoerder en waterschout zijn nagemaakt. - "Hoe komt u daaraan?" "Deze zijn op straat gevonden en hier gebracht - misschien lag de eigenaar dronken hier of daar in de buurt. Maar u kunt ze bij kistjes vol verzamelen en menigeen, die iets op zijn kerfstok heeft - ook menige landverhuizer, die in 1680 Amerika een bewijs van zijn bekwaamheid moet overleggen om toegelaten te worden, zou u er mee kunnen weghelpen..." Een vriendelijke Rotterdammer (hier voeg ik iets van lateren datum tusschen) heeft me den weg gewezen omzelf ook valsche papieren te krijgen. - "Op uw eigen naam neemt u ze" zei hij. "'t Is een aardig souvenir voor u". - "Maar dat zal geld kosten", zei ik. "En dat artikel is bij mij schaarsch." - "Wel 1685 nee, u krijgt ze vanavond. U zegt dat u geen geld hebt, maar dat u morgenochtend, als u aanmonstert, uw "note" (bewijs van voorschot op de gage) zult geven. Maar u gaat natuurlijk niet aan boord." Nu kan de schepeling die gemonsterd is, desnoods met den sterken arm aan boord gebracht worden, maar zooveel wist de verslaggever toch al - 1690 dat wetsartikel wordt zelden toegepast. Ik waagde 't er dus op. In een klein café vroegen we naar den leverancier van valsche getuigschriften. "Een klerk... groot gezin", fluisterde mijn begeleider den kastelein, die in hemdsmouwen glazen stond te wasschen, toe... hij heeft (en hij maakte een gebaar van te lange vingers). De kastelein keek me hoofdschuddend aan. Dan liet hij den heer John, die bij hem woonde, 1695 roepen.

"Dezen man moeten we weg helpen, John", zei mijn geleider. "Hij mot 't zeegat uit... De verslaggever, die den heer John onderdanig gegroet had, draaide zenuwachtig heen en weer. John nam me scherp op. Ik sloeg mijn oogen bedeesd neer, hij vertrouwde 't 1700 zaakje echter niet. - "Met zulke zaken laat ik me niet in", zei hij. "Ik kan m'n brood ruim genoeg eerlijk verdienen". - "Meneer, help u 'n armen tobberd" zei ik. "Ik heb 'n oogenblik van zwakheid gehad... en als ik niet gauw weg ben..." "Hoe kommen ze toch aan die praatjes, dat ik papieren maak", zei John met deugdzame verontwaardiging. "Dat doe ik niet. Ga naar den... consul (hij noemde hier den naam van een groote mogendheid). Die helpt je weg. Italianen en Roemeniërs heb ik ook 1705 dikwijls aan papieren van hem geholpen, tegen een kleine vergoeding..." Daar zat hem de kneep. Ik had geen geld er voor over. Maar dat de heer John menschen langs slinksche wegen weghelpt was uit zijn woorden over den consul en uit 't heele verband toch al gebleken. Van den waterschout, die me overigens niet aan 't adres van Jan Brantzen kon helpen, ging 't naar 't Engelsch consulaat. Daar wordt aan- en 1710 afgemonsterd. Vrouwen met garen en band en toiletartikelen, dikke slaapbazen - ook "aapjes"-koetsiers, wachten er op de afgemonsterden. Zeelui, die aangemonsterd willen worden, verdringen zich voor 't gebouw. De Duitscher is er met bloote borst waarop de rijksadelaar getatoueed is; de Italiaan met zijn kleurige das - de negers en lascars, die opvallend netter gekleed zijn dan de meeste Europeesche zeelui. Sommige 1715 zeelui dragen 'n klein medaillon met 't portret van 'n vrouw of 'n kind op de borst. Een lange Arabier (hij noemt zich ten minste zoo; komt uit Egypte) valt me op, omdat hij in 'n medaillon 'n portret van 'n man, een Europeaan, draagt. - "Wie is dat?" vraag ik hem. "De president van onze vakvereniging." Dat is ontegenzeggelijk de solidariteit der natiën door de organisatie bevorderd. " Een zeeman, die staat toe te 1720 kijken en die mijn belangstelling voor den Arabier opmerkt, zegt me: "Flinke kerels, die Arabieren. Met dezen vent heb ik nog gevaren. Maar fanatiek... Ik kwam eens met een stuk taart in de messroom, dat had ik van de eerste-klas geratst... - "Jij lust

ook wel wat", zeg ik, en ik geef hem 'n stukkie. Hij neemt het aan, maar 't had zoo'n grijs kleur, net of 't spek was en toen hij 't goed bekeek, liet hij 't met schrik vallen. – "Wat is dat nou?" zeg ik. "Allah wil 't niet hebben, dat wij varkensvleesch eten," zegt hij. Ik begon te lachen, en toch zei hij ernstig: "Als allah wil, in a minute – – elk schip op den bodem der zee -- all right." Zoodat deze Arabier merkwaardig gemengde denkbeelden had.

Intusschen monstert men. De shipping-master (tusschenpersoon tusschen reeder en zeeman) komt in de deur en roept namen. Over de hoofden heen van de anderen worden de boekjes van de aangeroepen doorgegeven. Die zijn aangenomen. Wat heen en weer vragen doet me toch 'n man van de "Elliot" ontmoeten. Hij vertelt dat Jan Brantzen te Tampico in de gevangenis is achtergebleven. Daar heb je 't al; z'n handen niet thuis houden, denk ik. Maar als ik er iets van zeg, antwoordt de zeeman. – O nee, in heel Zuid-Amerika stoppen ze den zeeman zonder reden in de kast. Wist u dat niet? Dat is toch algemeen bekend." Er bleek een vriend van Jan Brantzen in de buurt te zijn, en die zelfs pas een brief van hem ontvangen had. Hij liet hem mij lezen. Tampico is een fijne plaats. De menschen hebben een punthoed op en verbazend wijde broeken aan. In de wijken langs 't strand staan allemaal hutten van oude kisten gebouwd en met de opschriften er nog op geschilderd: "*This side up!*" staat boven 't raam van de slaapkamer en "*Careful! Glas!*" staat op de deur van de keuken. .Ik zit, zooals je van den roeien zult gehoord hebben, in de nor. Toch heb ik niks gedaan. Ik zat rustig voor 'n kroegje, toen zoo'n half blauwe mulat daar 'n vrouw ging mishandelen. Ik stak even m'n handen uit – direct komen er twee politie-agenten, die me in de gevangenis brachten. Daar ben je vrijwel onder den blooten hemel en dus onder de muskieten, want 'n gevangenis is daar niets dan vier muren, zonder dak. Den volgenden morgen moest ik er alles gaan schoonmaken, afijn, 't vuilste werk doen. Dat verdraaide ik. Maar toen kwamen er twee gendarmen met stokken op me af. Gelukkig had ik wat geld bij me – dat gaf ik hun. En ik ben er vrij gauw uit gekomen. Want er zat een kapitein van een Amerikaansche boot al jaren lang in die gevangenis – zijn zaak was nog niet voor geweest. Die beduidde den directeur van de gevangenis, dat ik er wel wat voor zou betalen, als ze mij los lieten. Maar 't schip was weg. Een Noorsche kok zat er ook. Die was daar namelijk gedeserteerd, niet wetend wat voor land 't was. Nu durfde hij niet de hulp van landslieden in te roepen of van zijn consul of zoo, en hij zat er al twee en een half jaar. Ja, dat gaat daar altijd zoo... de politie moet daar de wegen en straten en ook de gevangenis schoon houden. En omdat ze daar geen schik in hebben, slepen ze iederen vreemdeling in de gevangenis en laten hem 't werk doen, of wel geld betalen, waarvoor ze koelies huren. 't Mooiste is dat de zeelui in de gevangenis me allemaal uitlachten. Want 'n vrouw laten mishandelen is daar... 'n gewone truk om 'n zeeman er in te laten loopen. De politie staat dan altijd in de buurt klaar. Nu heb ik op de "Duncan" gemonsterd en over 'n dag of vier zie je me weer op den Schiedamschen dijk." Wat de zeeman Brantzen hier schreef, bevestigde me later een stuurman, met wien ik in 't zeemanshuis ontbeet. Schepelingen worden in de Zuid-Amerikaansche havens herhaaldelijk zonder, of om een nietige reden gevangen genomen, moeten dan allerlei onaangenaam werk doen, en worden alleen tegen betaling van dertig peso's per man vrijgelaten. Een bedrag, dat de kapitein in den regel alleen betaalt, als de man genoeg gage te goed heeft, waarop de boete later kan worden ingehouden.

J. J. B.

Nederland en de Oorlog.
Nationaal Steuncomité.

De te Steenwijk gehouden collecte voor het Steuncomité heeft opgebracht f6655. Op een der avonden in de afgelopen week is in het kerkgebouw der Ned. Herv. Gem. te Abcoude een orgelbespeling gegeven door den heer Frans Hasselaar, organist te Amsterdam, die ter vervulling van zijn militaire plichten zich te Abcoude bevindt. De dames Meta Reidel (alt) en Cato Vletter (viool) verleenden hare medewerking. De door militairen gehouden collecten komen ten bate van het K. N. Steuncomité.

Gezelligheid in de forten.

Van verschillende zijden ontvingen we weder berichten over feestvieringen in de forten. Een groep executanten uit Amsterdam heeft de bezetting van het fort "Schiphol" doen genieten van viool- en cello-nummers, declamatiën en goocheltoeren. De voorstelling, die werd bijgewoond door den overste met zijn adjudant, had plaats in de stal van het fort. In het fort "Velsen" bij Beverwijk, hebben de heeren Tierie, Swaab en Van Oort de manschappen een genoeglijken avond bezorgd door muziek en voordrachten. Bij het einde der voorstelling dankte de fortcommandant jhr. Van Witsen Elias, den executanten voor hun praestaties en wekte de mannen op steeds naar goede muziek te luisteren.

#19140914 29 Paul Theelen, Monarchstraat 19, 5641 GH Eindhoven 040-2814621 l.theelen@onsneteindhoven.nl

1790 **Voor de Forten.**

De bezetting van het fort in den Botshol genoot Vrijdagavond in het voor Militair Tehuis door den Burgemeester van Ouder-Amstel welwillend ter beschikking gesteld schoollokaal in de Rijke Waver, van eene muziekuitvoering, haar door de Volksuniversiteit te Amsterdam aangeboden. Door de dames Wertheim-Salomonson, Simons, 1795 Snijders en Wertheim werd een mooi programma ten gehooore gebracht, bestaande uit liederen voor zang met piano en voordrachten. Vooral het lied "Neutraal", woorden van François Pauwels, op muziek gezet door mej. Wertheim, had groot succes en werd tot slot door de aanwezige manschappen meegezongen. Het hartelijk woord van dank door den fort-commandant na afloop aan de uitvoerende dames gebracht, vond grooten bijval.

1800

DE PERS.

Leuens verwoesting.

De redactie van het weekblad "De Amsterdammer" heeft eenigen van de beste vertegenwoordigers van Nederlands wetenschap en kunst gevraagd zich uit te spreken 1805 over den ondergang van Leuven. In zijn laatste nummer geeft het weekblad de antwoorden van dr. P. J. H. Cuypers, Alphons Diepenbrock en Frederik van Eeden. Dr. P. J. H. Cuypers schrijft slechts eenige regels: "Moge de misstap van Leuven, die over gansch de beschaafde wereld lange jaren zoo bitter diep zal blijven schrijnen, aanleiding zijn tot hot kweeken van een zelfbeheersching, die noodzakelijk is voor 1810 werkelijk innige en hoogstaande cultuur." In een uitvoerig artikel, "La grande Allemagne" getiteld, schrijft dr. Diepenbrock over het Duitsche imperialisme en het Pangermanisme. Hij zegt o. a.: "Thans is de Duitscher in de eerste plaats Duitscher en eerst in de tweede plaats katholiek of sociaal-democraat. Hierdoor wordt het zonderlinge feit begrijpelijk dat behalve een beschroomde bedenking der "Vorwärts", 1815 uit Duitschland, voor zoover mij bekend, geen enkele klacht, laat staan protest, van kunstenaars en kunstgeleerden is gehoord over de "straf" door de Duitschers aan Leuven voltrokken. Ook de kunstenaars en kunstgeleerden zwijgen over de vernietiging der kostbaarste schatten van laat-middeleeuwsche bouw-, schilder- en boekdrukkunst, over de verwoesting van de wereldberoemde Mechelsche St. Salvatoroklok. Zij zijn 1820 Duitschers, en loven in "das Zeitalter der Realpolitik". Bloed is sterker dan water! En verder: "Het is bekend dat de uit de 17e en 18e eeuw stammende verachting en onwetendheid der Nederlanders voor alles wat Duitsch is, na '70 allengs heeft plaats gemaakt voor een even onberedeneerde bewondering. Zeer zeker zouden de eigenschappen van het moderne Duitschland, zijn methode en organisatie recht hebben op waardeering 1825 indien deze eigenschappen in den dienst waren gesteld der "beschaving". "Beschaving" echter is niet, zooals vele Nederlanders gelooven, het schrijven en lezen van dikke boeken, het doen van zorgvuldige wetenschappelijke onderzoekingen, het verspreiden van "kennis" voor bijna geen geld onder alle lagen der maatschappij, het bouwen van hygiënische fabrieken en van 42 centimeter-kanonnen, - maar het respecteeren van de 1830 vrijheid van anderen en het vermogen om zich in zijn geestestoestand te verplaatsen. "Niets getuigt meer, aangenomen dat de Duitschers door nood gedwongen waren de Belgische neutraliteit te schenden, zooals de rijkskanselier officieel verklaard heeft, van de "Verrohung" der Duitschers dan dat zij het den Belgen als een "misdaad" aanrekenen, dat deze hun neutraliteit handhaven, en dat zij spreken van het 1835 "barbaarsche optreden dier misdadigers", omdat de Belgen, heldhaftig als Leonidas en zijn Spartanen, zoo lang zij konden den opmarsch der Duitschers hebben gestuit." Dr. F. van Eeden wijst er in zijn stuk, *Ondeugdelijk exkuus* geheeten, op, dat door een beroep op de wreedheden der Belgen de voorafgegane schending der Belgische neutraliteit niet kon worden verontschuldigd en concludeert: "De nationale dweeppzucht 1840 heeft het Duitsche volk zoo verblind dat het wel schijnt te meenen dat er voor het behoud van Duitschlands oppermacht een speciaal hooger recht bestaat waaraan het recht der ooverige wereld ondergeschikt is. "Dit was inderdaad de opvatting van Bismarck, zooals uit zijn praktijk bleek. En het is alleen door het willen handhaven van die opvatting, dat thans het Duitsche volk, misleid en opgehitst door zijn 1845 regeering, vrijwel de gansche wereld teegenover zich vindt."

Uit Engeland.

Uit een door den Londenschen Board of Trade ingesteld onderzoek bij bijna alle 1850 voornamewerkgevers is gebleken dat 75% van het personeel niet speciaal heeft te lijden gehad van den oorlogstoestand en behoefde sedert het midden van Juli het personeel slechts met 1.3 procent te worden verminderd. De werkgevers van de resterende 25% hebben ten gevolge van den oorlog hun personeel sedert midden Juli met 27% moeten verminderen. De twee industrieën, die het meest hebben geleden zijn de katoen- en de rijtuigen-industrie. Van het personeel in die industrieën is ca. 19%

1855 werkloos, terwijl in de katoen-industrie bovendien 40% korteren tijd werken. Andere
industrieën, die een meer dan gemiddelde vermindering van het personeel aantoonen,
zijn die van meubelen, machinerieën en blik. Wat laatstgenoemde industrie aangaat,
valt echter sedert het midden van Augustus eene aanmerkelijke verbetering te
constateeren. Wat de steenkolenmijnen aangaat, zijn alleen die door den oorlog
1860 getroffen, welke voor export werken. Uit de berichten ontvangen van de
mijninspecteurs over de week geëindigd 5 September, is gebleken, dat de toestand in
de mijn-industrie is verbeterd. Zelfs in de meest getroffen districten wordt in niet
vele mijnen met halve kracht gewerkt. De verbeterde scheepvaartfaciliteiten hebben
den exporthandel geholpen. Wat den landbouw betreft, bestaat er in eenige plaatsen
1865 zelfs gebrek aan werkkrachten. De visscherij heeft op sommige plaatsen van den oorlog
geleden.
De algemeene conclusie is, dat ofschoon er thans ten gevolge van den oorlog minder
werk is, daaraan werd tegemoet gekomen door inplaats van personeel te ontslaan den
1870 arbeidstijd in te krimpen. Daardoor zijn 93% van alle werklieden nog geheel of
gedeeltelijk werkzaam. Van de resteerende 7% zijn bovendien meer dan tweederde in
militairen dienst. Het bovenstaande heeft nagenoeg alleen betrekking op de eerste
twee weken van den oorlog. Sedert 14 Augustus echter is het aantal werkloozen weinig
vermeerderd. Aan de arbeidsinspecteurs is bij persoonlijke bezoeken aan 10,046
1875 inrichtingen met 1,335,845 mannelijk en 660,053 vrouwelijk personeel, gebleken dat de
zaken in 3206 gevallen normaal waren, minder in 5842, terwijl in 998 gevallen
behoefte aan werk bestond. 55.4% werkt met volle kracht, 42.3% heeft den arbeidsduur
verkort en slechts 2.2% is gesloten of maakt daartoe voorbereidingen. Met
uitzondering van suiker bestaat er geen belangrijke schaarschte aan voedingsmiddelen.
1880 In 4976 van de 5842 gevallen, waarbij over slapte werd geklaagd, had dat betrekking
op luxeartikelen.

BEURS EN NIJVERHEID.

De Londensche beurs.

1885 Te Londen hebben de overwinningsberichten aanleiding gegeven opnieuw de vraag van een
heropening der fondsenbeurs aan de orde te stellen. Voorloopig zal het echter wel bij
besprekingen blijven. Men verwacht trouwens dat een heropening wel niet zal kunnen
geschieden zonder maatregelen van regeeringswege. Op de straatbeurs blijft de handel
in sommige fondsen vrij levendig. Shels waren Zaterdag vast op £3½ (tegen £3 7/8 op
1890 30 Juli), in verband met berichten dat de Engelsche marine thans enorme bedragen
stookolie gebruikt. Verschillende posities in fondsen worden ondanks het moratorium
afgewikkeld.

De Engelsche handels-oorlog.

1895 Aan de "V. Ztg." wordt gemeld, dat verschillende Engelsche goederen thans in Italië
20% lager worden aangeboden dan Duitsche, teneinde deze laatste van de markt te
verdringen. Ook zou sprake zijn van de oprichting eener Engelsche Bank daar te lande.

Verbod van rubber-uitvoer.

1900 "Fin. News" meldt, dat de Engelsche regeering den uitvoer van rubber naar Nederland
heeft verboden, aangezien er aanwijzingen zouden zijn geweest, dat men van Duitsche
zijde via ons land rubber trachtte te verkrijgen.

De Duitsche geldmarkt.

1905 Te Berlijn is eendaagsch geld thans ruim aangeboden a 3½% Particulier disconto
noteert 5 1/4%.

De Duitsche oorlogsleening.

1910 De Duitsche regeering heeft de spaarbanken daar te lande gewezen op het groote belang
van het slagen der oorlogsleening en hen opgewekt, voor zoo groot mogelijke bedragen
in te schrijven. Middelen kunnen hiervoor zoo noodig worden vrijgemaakt door
beleening van fondsen bij de Darlehenskassen. Het percentage dat door deze kassen
wordt voorgesloten is opnieuw verhoogd, voor goederen, thans van 40 tot 50% der
geschatte marktwaarde. Verschillende groote inschrijvingen zijn reeds ingekomen, zoo
o. a. van de familie Krupp Mk. 30 millioen, van de Victoria Verzekerings Maatschappij
1915 Mk. 20 millioen, een andere verzekeringsmaatschappij Mk. 5 millioen, enz. De
rentevoet voor beleeningen die speciaal ter vrijmaking van gelden voor inschrijving
op de Rijksleening worden aangegaan, is tot 1 April 1915 vastgesteld op het disconto
der Rijksbank, voorloopig dus op 6%.

- 1920 **Duitsche legerbehoefden.**
De "Kriegswollbedarfs Aktiengesellschaft" van welke oprichting eenige dagen geleden sprake was, is thans in werking getreden. Haar kapitaal bedraagt Mk. 4,25 millioen. waarvan 25% gestort. Zij stelt zich o.a. ten doel de wolvoorraden die op vijandelijk gebied geconfisceerd zijn, speciaal te Verviers, Roubaix, Tourcoing en Lodz pro rata
- 1925 onder de Duitsche wolfabrieken te verdeelen, welke ze voor uitvoering van orders ten behoeve van het leger zullen gebruiken. In het buitenland in beslag genomen voorraden, die aan Duitschers in eigendom toebehoorden, blijven hiervan vrijgesteld. Zij zullen aan de eigenaars worden teruggegeven. Een vertegenwoordiger van het ministerie van oorlog is naar Verviers vertrokken, om maatregelen te nemen teneinde
- 1930 aldaar een geregelde voortzetting van het bedrijf in de wol-wasscherijen te verzekeren, ten behoeve van het Duitsche leger.

Uit de Ver. Staten.

- 1935 De Investment Bankers' Committee te New-York geeft aan haar leden in overweging kooporders op beleggingsfondsen alleen uit te voeren als dit mogelijk is zonder het algemeene prijsniveau dezer waarden te ontwrichten en de opbrengst aan te wenden tot aflossing van beleeningen. Voorts geeft zij in overweging voor aflossing van leeningen geen uitgiften op langen termijn te doen plaats vinden, doch deze geldbehoefden met Notes te financieren en geen speculatieorders uit te voeren.
- 1940 De geldmarkt te New-York blijft stil. De banken in het binnenland bieden matige bedragen geld op termijn tegen 8% aan. Aflopende leeningen worden meerendeels on call verlengd tegen 6-8%. Prima handelswissels worden à 7% gedisconteerd. Sterlingwissels zijn matig aangeboden tegen graanverscheppingen. De noteeringen zijn
- 1945 onveranderd op 4,99 voor zicht en 4,99 3/4 voor cable transfer. De koers van Mexicaansche dollars steeg van 41 tot 41 1/4 Am. cents. Cable transfer Parijs noteert 5,15, zicht 5,10, marken resp. 97-97½ en 96½-97.
- De bankclearings in de Vereenigde Staten zijn in de afgelopen week te New-York met
- 1950 5% gedaald en in de rest des lands met 23,7%.
- Zilver blijft vast. De noteering is opnieuw met 3/8 cent gestegen tot 55 3/8 cents. De goudinvoer in de Unie bedroeg in de afgelopen week \$99.000, de export \$171,000. Er werd \$130,000 zilver in- en \$987,000 uitgevoerd.
- 1955 Het aantal faillissementen in de Vereenigde Staten bedroeg in de afgelopen week 288 tegen 364 in de vorige week en 278 ten vorigen jare; in Canada bedroegen de faillissementen 49 tegen 55 een week te voren en 27 in 1913.
- 1960 De directie der Southern Railway heeft besloten de decisie in zake de uitkeering van dividend op de preferente aandelen tot de volgende maand uit te stellen, in verband met de desorganisatie der katoenmarkt wegens den Europeeschen oorlog.
- Op het ogenblik staat in de Unie \$256 millioen noodgeld uit.
- 1965 De heeren J. P. Morgan & Co. en Kuhn Loeb Co. deelen mede dat de inschrijving op de New-Yorksche leening geheel overeenkomstig het financieele plan der gemeente is verlopen.
- 1970 De receivers der Cincinnati Hamilton & Dayton hebben machtiging gevraagd tot uitgifte van \$3 millioen Receivers Certificates, welke opbrengst zal dienen tot aankoop van rollend materieel.
- De Union Pacific heeft, aan de Public Service Commission in den staat Missouri
- 1975 machtiging gevraagd tot uitgifte van \$31.80 millioen obligatiën, welke provenu zal dienen om gedane voorschotten voor verbeteringen te dekken.
- Wegens bloei **Victoria Regia** verlichting der kassen van den **HORTUS** op heden- en morgenavond 14 en 15 Sept., 's avonds 8-10 uur; **f0,25** p. p.